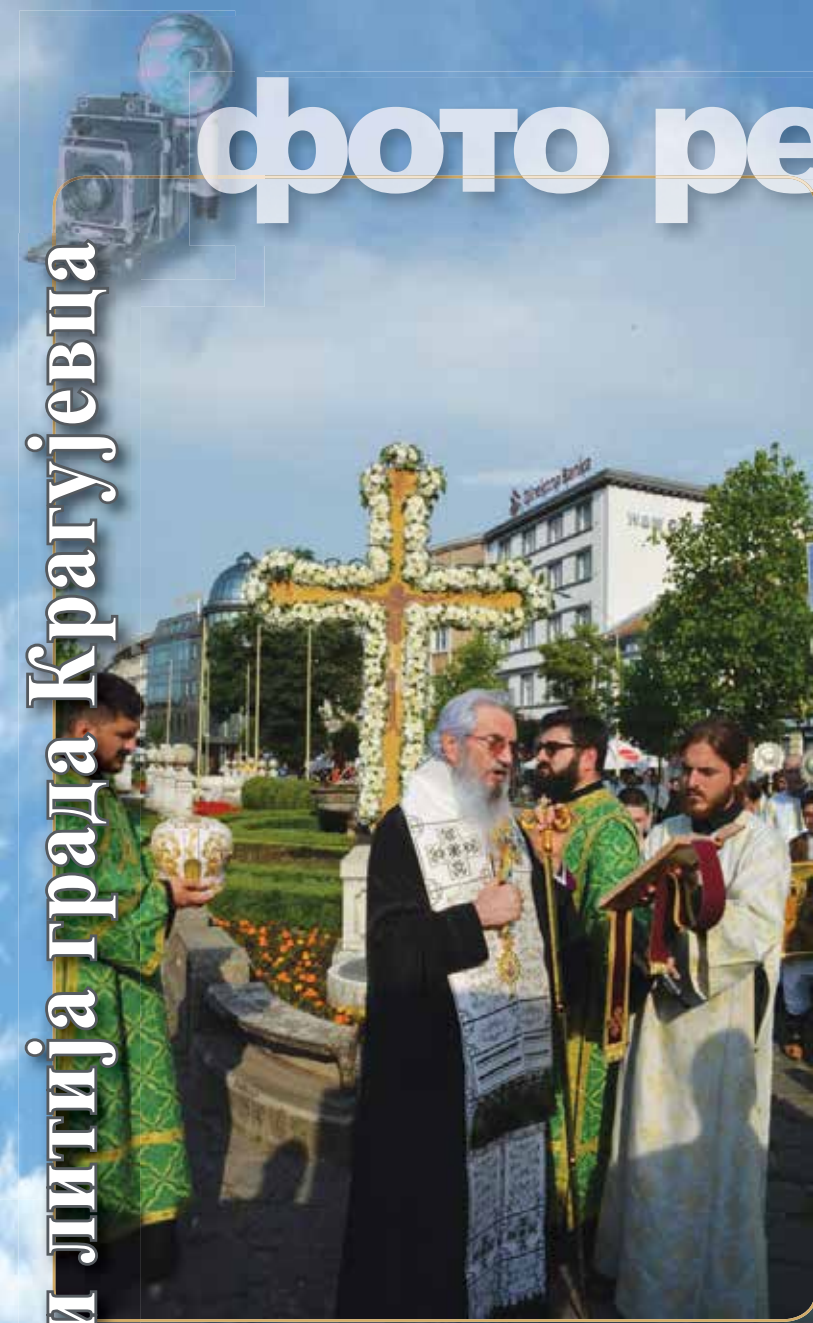
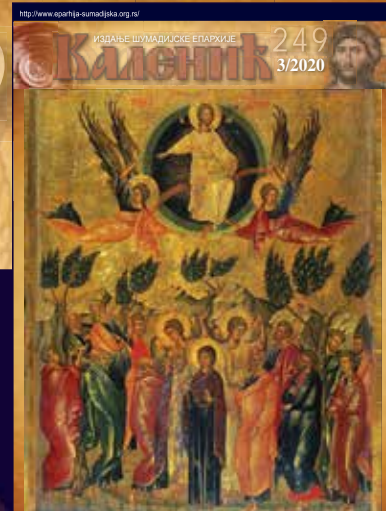


*Свети Филарет (Дроздов), Борис Бобрински, Срећко Зечевих,  
Лоренс Фарли, Марко Стеванових, Лазар Марјанових, Небојша Ђокић,  
Ирина Јазикова*

# фото репортажа

Слава Старе цркве и литија града Крагујевца





Свети Филарет (Дроздов), Борис Бобрински, Срећко Зечевић, Лоренс Фарли, Марко Стевановић, Лазар Марјановић, Небојша Ђокић, Ирина Јазикова

Свети Филарет (Дроздов)

## Вазнесење Господње

стр. 2



Борис Бобрински

## Дух Свети

стр. 5



Лоренс Фарли

## Оче наш: завршина доксологија

стр. 12



<b>Срећко Зечевић</b> , Свети Тома апостол - највећи васељенски сведок васкрсења Христовог.....	8
<b>Марко Стевановић</b> , Верујући у Васкрсење Христово верујемо у обнављање људског достојанства.....	13
<b>Лазар Марјановић</b> , Грчки језик Новог Завета.....	17
<b>Небојша Ђокић</b> , Прилог историји цркве Светог Романа у Рековцу.....	26
<b>Ирина Јазикова</b> , Силазак Светог Духа на апостоле - ретка Јерменска икона.....	31
Светиње Византијског Понта.....	33
Умножавање љубави, преподобни Давид Гаршински.....	37

Из летописа Епархије шумадијске  
Промене у Епархији шумадијској  
Служења, приједи и посете Епископа шумадијског Г. Јована  
Дечија страна

Издаје са благословом  
Његовог преосвештенства  
епископа шумадијског  
Господина Јована

Година ХЛI,  
Број 3, (249), 2020.

Издавач:  
Српска православна епархија  
шумадијска

Издаје:  
шест пута годишње

Тираж: 2000 примерака

Штампа: ГРАФОСТИЛ,  
Крагујевац

271.222(497.11)  
ISSN 1820-6166 = Каленик  
COBISS.SR - ID 50771212



Главни и одговорни уредник: Никола Миловић, протојереј  
Заменик главног и одговорног уредника: Негослав Јованчевић  
Редакција: Др Зоран Крстић, протојереј - ставрофор, Милић Марковић, протојереј,  
Марко Митић протојереј, Рајко Стефановић, протојереј - ставрофор, Драган Икић, јереј,  
Небојша Младеновић, протојереј, Владан Костадиновић, јереј, Гордана Јоцић

Уредништво и администрација: "Каленик", Владимира Роловића број 1, 34000 Крагујевац,  
e-mail : n.milovic2@gmail.com

Дизајн и прелом: Дејан Манделц

Свети Филарет (Дроздов)

# ВАЗНЕСЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

Беседа на дан Вознесења Господњег и обретења мошти светог Алексија, 1854. године

Нико од оних који живе у телу није видео васкрсење Христово у оном тајном тренутку ноћи или раног јутра, када се оно савршило. Тако је било, може бити, по самом својству овог дејства, у којем је и Христово Тело, преображавајући се у духовно и прослављено, ступило изван граница видљивог света. Али је притом тако уређено било вероватно и зато што није сазрела вера за ово узвишено созерцање, јер јављање небеско и Божанствено за онога који је припремљен вером, чистотом, богољубљем и смирењем јесте светлост просвећујућа и животворна, а за неприпремљеног и неочишћеног јесте поражавајућа муња. Тако је било устројено вероватно и ради тога да би се дало места узвишеном подвигу вере и највишој награди, по суду Христовом: Блажени који не видеше и повероваше (Јн. 20, 29).

Наспрам овога, вазнесење Господње многи су видели сопственим очима, када се оно савршило. Тако је било, наравно, зато што је сада већ сазрела вера многих за ово Божанствено созерцавање. Тако је било како би се и немоћнима у вери, какав је на дан васкрсења Христовог био Тома, дало окрепљење очигледним уверавањима.

Свети јеванђелиста Лука сведочи да су васкрслог Господа, по свој прилици и вазнесеног, видели не само једанаесторица апостола, него и други који беху с њима (Лк. 24, 33, 50).

Ако је сам Господ благоизволео да тај Божанствени приказ буде тако доступан, покренимо и нашу мисао ка очевицима овога, како бисмо по могућности ближе и јасније видели оно на шта су небеса гледала са истим дивљењем као и они на земљи. Нека нам пут буде јеванђелска повест, а путеводитељ – Свети јеванђелиста Лука.

Он пише: Изведе их напоље до Витаније (Лк. 24, 50). То јест у четрдесетом дану, током којих се васкрсли Христос јављао апостолима и говорио о Царству Божијем (Дап. 1, 3), јавио им се у Јерусалиму, потом, наговештавајући им, водио их је улицама града и изашао кроз његова врата на пут ка Маслиновој гори.

Шта је било са Јерусалимом? Да ли је у ово време видео Распетог Васкрслог, и у разјарености својој није веровао својим очима? Или Га је видео, али због неверовања није био удостојен да Га позна, као што се и верујућима, поколебаним сумњама, на кратко десило на путу за Емаус? Или – у заслепљености неверја – уопште није видео Онога којег су верујући у исто време видели, слушали и осећали? Овако или онако, у сваком случају каква страшна заслепљеност! Какав жалостан удео! Христос се јавља усред христуобиственог града још не као Судија, него као Спаситељ; спреман је да саслуша покајање и помилује, али самоосуђени град не разуме ни ову посету својега Спаситеља (Лк. 19, 44), и Он пролази по његовим широким улицама, и излази кроз његова врата само ради тога да би очигледно испунио своју претходну реч: то ће вам се оставити кућа ваша пуста (Мт. 23, 38).

Браћо! Плашите се неверовања. Чувајте се необзирности према благодатним Божијим посетама, које се на крају могу окренути у јадну заслепљеност. Можда ћете рећи: чему ова подозрења и бојазни? Зар смо ми Јудејци? Према каквој смо благодатној посети непажљиви?



Истина, ми нисмо старозаветни Јудејци, по благодати Божијој, ми смо нови Израиљ, али знамо да је древни Израиљ, по вери и благодати изабран, за неверје после вере, за грехе после Закона, час појединачно, час заједнички, много пута био ради поправљања кажњаван и, на крају, како није прихватио исправљање – одбачен је; ко нам је рекао да новом Израиљу не може да се догоди нешто слично? Благодатне посете нису тако ретке, како се некима чини. Када слушате у цркви читање Јеванђеља, не пролази ли тада Христос Спаситељ пред вама? Не беседи ли с вама? Не чини ли чуда пред вама? И ако после овога неки излазе из цркве као да ништа нису видели и чули, и настављају да живе по својим страстима и чулним жељама као да Христос, и Његово учење, и Његов пример припадају другом свету, а не овом у којем они живе – не личе ли такви људи на оне Јерусалимљане поред којих је Христос прошао непримећен и оставио им њихов дом пуст? И ко зна да ли ће још дуго, по милосрђу своје, усхтети да ове непажљиве и непослушне благодати Његовој – децу новог Израиља – сабира, као што кокошка сабира пилиће под крило своје (Мт. 23, 37), и хоће ли их сачувати од речи суда: ево оставља вам се дом ваш пуст.

Вратимо се Јеванђељу и кренимо даље за њим: Изведе их напоље до Витаније, и подиже руке своје и благослови их.

Васкрсли Господ јављао се ученицима својим не само у Јерусалиму, него и на путу за Емаус, и у Галилеји на гори и на обали језера Тиверијског. На крају, због чега им се није јавио на месту које је изабрао за Своје васкрсење, него их је извео напоље и из Јерусалима? Нема сумње, као и свако деловање Његове Божанствене мудрости, тако је и ово испуњено дубоким значењем.

Благодат одступа од старог Јерусалима, којем је од Христа проречено – својима дође и не примише га (Јн. 1, 11). Јерусалим Христову Крв проливену за спасење света сам на себе прима на осуду, и својим неверовањем и христуобиством сам себи припрема остављеност и разарање. Као Онај који није дошао да погуби душе људи, него да их спасе од погибелси, Христос већ почиње да одабира спасаване, узима из старог града најбоље камење и умећем небеске архитектонике – речју истине и спасења – чисти их и припреми за нова здања, тако да покаже да не служи старом, одживелом, да не додаје нове закрпе старим ризама, да не долива ново вино у старе мехове, већ уређује нову ризу спасења, нове сасуде благодати, нови живи град Небеског Царства на земљи. Он носи живо камење из старог града на слободно, чисто, високо место, како би овде благословио новосаздану Цркву своју, слично као што је некада благословио своју рајску творевину.

Изведе их напоље до Витаније, и подигав руке своје, благослови их. Подигав руке ка небу, рашири их као знамење да предаје благослов небески и пренебески, и то свима, јер су руке Његове над свим крајевима земље (Пс. 94, 4). Каквим је речима благословио? То није написао Свети Лука, али верујемо да је то био поток Божанствене благодати, живота и силе, који не само да је испунио предстојеће сасуде, него се излио и изливаће се на сву Цркву Христову до последњег истинског хришћанина

Господ благосиља, и још се не окончава благосиљање, већ наставља да благосиља, а у међувремену се узноси на небо. Шта то значи? То значи да Он не прекида благосиљање, него наставља без краја да благосиља своју Цркву и све који верују у Њега. Схватимо, браћо, да су, ако верујемо, и над нама Његове руке, и Његов поглед, и Његов благослов. Каква је то радост за оне који га воле! Какав стид и страх за оне који га заборављају у световној сујети!

Предео са којег се вазноси Господа јесте Маслинска гора. Због чега је она изабрана, а не неко друго место? Могуће је мислити зато што је и пре тога била Његово изабрано место, које је осветио многим посетама и мољењем; особито зато што је овде почело Његово спасоносно страдање смртном жалосћу и многотрудном молитвом, узношеном до изливања крвавог зноја. Обративши место почетних страдања у место где се саврши прослављање, Он је преко овога означио да Његова страдања и прослављање сачињавају део истог спасоносног домостроја Божијег, један златни ланац, израђен у огњишту премудрости Божије, ради узношења на Небо човечанства изгнаног из раја.

Хришћанине! Ако судбина доведе и тебе у ноћи тамних и смутних околности на место жалости и туге, настој да уочиш овде неки траг Христовог пута. Ако је Он, невин, за наше кривице изволео да поднесе жалост и тугу смртну, хоћеш ли се покорити да понесеш

неупоредиво мању жалост, без сумње за неке твоје кривице пред Богом, иако си, може бити, без кривице пред људима? Следећи, макар из далека, Христа, моли се чврстом молитвом и буди предан вољи Божијој, да се недалеко од твоје жалости појави твоје спасење, ако се само задржиш на путу Христовом – на путу непорочности и трпљења преданог Богу. Ко претрпи до краја, тај ће бити спасен (Мк. 13, 13).

А где је предео до којег се простире вазнесење Господње? Ако је могуће људским речима дати неки одговор на ово, онда га можемо наћи у овом исказу апостола: Онај Који сиђе, то је исти Онај Који узиде више свију небеса да испуни све (Еф. 4, 10). Присајединимо овоме реч јеванђе- листе: узнесе се на небо и

пред Други долазак Христов. Више је него вероватно да овом благослову припадају речи Христове које преноси Свети Матеј: Ево Ја сам с вама у све дане до свршетка века (Мт. 28, 20).

И док их благосиљаше, одступи од њих, и узношаше се на небо (Јк. 24, 51). Примећујете да јеванђе- листа не говори: *кад их благослови*, као да је окончао благосиљање, него *док их благосиљаше* – када је још настављао да благосиља. Какав чудан начин деловања!

седе Богу с десне стране, при чему онај који слуша не треба да представи у уму ништа телесно и чулно. Ти понекад чујеш шта човек говори о другом човеку: он је моја десна рука – и не мислиш да је човек постао рука, већ разумеш ово тако да је другоме близак, налик његовој сопственој руци, и по вољи његовој превасходно делује, слично као што десна рука превасходно делује у поређењу с левом. Колико тек не треба да придајеш телесна схватања Бестелесном и ограничаваш местом



Несместивог и Свудаприсутног. Чувши да Христос седи десно од Бога Оца, помишљај да Он има са Оцем једну сведржитељску власт, једну славу, једно царско промишљање о целом свету, и особито о Цркви. Уопште, не устремљуј смело лет испитујуће мисли у ову безмерну висину: тамо је светлост неприступна (1Тим. 6, 16). Ако пред створеном светлошћу видљивог сунца изнеможе твоје око, како да не изнемогне због слабости око ума твога пред светлошћу вечног Сунца, пред којим и највиши од анђела покривају лица? Ни апостолски погледи нису далеко могли да прате Господа који се узносио: облак га је подигао и сакрио од њих. И као што се они у ово време поклонилише Њему, тако и ти, после скромног погледа вере у небо, падни, сине праха, смирено у прах и у неизрециво величање тихим страхопоштовањем.

Може нам бити неочекивано сведочење јеванђелиста о деловању вазнесења Господњег на апостоле: Вратили се у Јерусалим с радошћу великом (Лк. 24, 52). Могли бисмо помислити да ће апостоли бити веома ожаловљени раздвајањем од свог Божанственог Учитеља и Спаситеља, али се они веома радоваху. Зашто је тако? Радују се зато што је сада савршена њихова вера, која отвара њихов ум за разумевање тајни Христових: они верују и знају да као што је васкрсењем поломио врата ада и отворио верујућима излаз из њега, Христос тако вазнесењем отвара врата неба и омогућава верујућим улазак у њега. Радују се зато што је савршена њихова љубав: сладосно је за њих то што љубљени Спаситељ усходи на Небо у блаженству и слави, иако сами остају на земљи ради подвига и страдања. Радују се зато што је савршена њихова нада, они чекају и предосећају да ће им вазнети Господ, испуњавајући обећање, убрзо послати другог Утешитеља, и да ће, на крају, према сведочењу анђела, овај Исус, који се узноси на небо, опет доћи (Дап. 1, 11), да би испунио своје друго обећање: Опет ћу доћи и узеху вас к себи (Јн. 14, 3).

О, блажени пре небеског блаженства! Знајмо, браћо, да жељено и долично блаженство ни нама није одречено. Послушајте шта говори апостол Петар о онима који верују у Христа и који га љубе: Којега не видевиши љубите, и Њега сад не гледајући но верујући, радујете се радошћу неисказаном и прослављеном (1Пт. 1, 8). Дакле, чувајте живу веру у Христа, разгоревајте љубав према Њему, утврђујући се у нади у Њега, и ви ћете се, по мери устрајности у овом подвигу, још на земљи радовати радошћу неизрецивом и прослављеном.

На крају, не оставимо без пажње на какав су начин апостоли сачували и неговали благодатно осећање, које им је даровано у вазнесењу Господњем. Они беху непрестано у храму хвалећи и благосиљајући Бога (Лк. 24, 53). Наследници Неба! Ради чега тако много лутају по свету наше мисли и жеље? Сабирајмо их у предворије Неба, будимо непрестано у цркви, неразделивим сједињењем с њом у вери, марљивим општењем у њеним молитвама и тајнама, делатним послушањем њених устава и учења живота. Ово је и нама пут према Небу, и нема другог.

Поучи нас, Госпоре, путу Твоме, и нека непрестано ходимо у истини Твојој (Пс. 85, 11), куда нас предводи молитвама својим бесмртни пастир наш, свети Алексије. Амин.

Превео са руског Горан Дабетић



## КОНДАК РОМАНА СЛАТКОПОЈЦА ЗА ВАЗНЕСЕЊЕ

Приликом писања кондака за Вазнесење, Слаткопојац се користио *Делима апостолским* (1, 9-13) и *Јеванђељем по Луки* (24, 50-53). Кондак се састоји од два проемиона и осамнаест строфа, а може се поделити на три дела. У првом делу, строфе 1-9, изложени су бол и жалост апостола због Спаситељевог повратка на небо, Оцу свом небеском. У другом делу, строфе 10-12, говори се о Вазнесењу, а у трећем делу, строфе 13-18, о анђелској поруци апостолима и о радости коју ће доживети приликом силаска Светог Духа на њих.

Први проемион служи кондаком у служби Вазнесења, а прва строфа икосом.

Кондак:

*Испунивши Божије промишљање о нама и ујединивши земаљско са небеским, вазнео си се у слави (Прва Тимотеју, 3, 16), Христе Боже наш, не одвајајући се никако, већ остајући присутан. Ти говориши онима који Те љубе: Ја сам с вама и нико не може против вас (Матеј, 28, 20).*

Икос:

*Запуштени на земљи мисле о земљи. Они који живе у праху мисле о пепелу. Ходите смртници да се отргнемо и да на висину подигнемо очи и мисли. Уперимо вид, заједно са осећајима, на небеска врата. Помислимо да стојимо на Масличној Гори и да гледамо Избавитеља ношеног облацима. Јер, одатле Господ на небеса хиташе и одатле љубазно раздаваше дарове својим ученицима, утешивши их као отац. Утврдивши их и упутивши их као синове, рече им: Ја се не одвајам од вас. Ја сам са вама и нико не може против вас.*

Сава, епископ шумадијски (+2001), *Богослужбена употреба Романових кондака данас, Црква*. Календар Српске патријаршије за преступну 2001. годину, Београд, 2000.

Борис Бобрински

# ДУХ СВЕТИ

Одломак из књиге протопрезвитера Борис Бобринског *Тајна Пресвете Тројице*

*Заједничко деловање Сина и Духа*

Схватање садејства Светог Духа у делу Христовом показује се као основна тема хришћанског погледа на свет. Свој корен има у старозаветним богојављењима и пророчким надахнућима, наставља се у Оваплоћењу на разним етапама спасоносног служења Исуса Христа. „Силе небеске утврдише се Духом”, пише Свети Василије Велики, „...Дух је неодвојив од јављања у телу. Де-



ловања сила, даривање исцељења су од Духа Светог. Бесови су били изгоњени Духом Божијим; ђаво је доведен у непокретност – у саприсуству Духа; искупљење грехова је по благодати Духа. Јер се *опрасте и посветисте и оправдасте именов Господа Исуса Христа и Духом Бога нашега* (1 Кор. 6, 11)”. Овде је реч о двоструком Откровењу, о узајамном сведочењу Духа о Сину и Сина о Духу. Дух јавља Христа, а Христос нам шаље нам Духа. Два узајамна деловања Сина и Духа, чији извори увек узлазе ка „Оцу Светлости”.

Различити типови христолошких схема и схватања Спасења откривају једну или другу тачку гледишта о Светом Духу.

Христологија, изражавајући се схемом *Логос-Тело*, подвучена у прологу Јеванђеља по Јовану, у чијим ће се оквирина у значајном степену развити александријска мисао од Оригена до Светог Атанасија Великог и Кирила, а на Западу – Светог Амвросија Медиоланског и Блаженог Августина, додељује Светом Духу релативно мало место. Овде се Дух Свети разматра у духу Јовановог коментара, начињеног на Христове речи о Води живој: „Ово рече о Духу, кога требаше да приме они који верују у име Његово, јер Дух Свети још не беше дат, зато што Исус још не беше прослављен” (Јн. 7, 39). Дух се овде схвата као Дар Живота (*Minus* Иларија Пиктавијског). Ово схватање у неком смислу претпоставља следеће: Христос, удаљавајући се, оставља место Духу, који се излива у огњу Педесетнице. У 31. беседи Свети

Григорије Богослов изражава ову мисао показујући да је „Нови Завет открио Сина и указао на Божанство Духа: сада пребива с нама Дух, дарујући нам најјасније о себи познање”. А у беседи на Педесетницу говори: „Окончавају се телесна дела Христова... почињу дела Духа”.

Другачија христологија више открива обитавање Духа у Христу. Она може бити описана према схеми *Христос-Човек*. Она је традиционална за семитско и антиохијско богословље и одговара линији синоптичара.

У таквој схеми особито значење поклоњено је созерцању човештва Христовог. У њој је Исус – Онај који је био помазан и испуњен Духом од самог момента стварног зачећа и на коме је Дух видљиво почивао у Крштењу на Јордану (види: Лк. 4). Ова христологија припада схеми *Отац-Дух-Син*, полазећи од крштењске или домостројне тачке гледишта (види библијски део наведеног рада: „Библијско богословље”). Дух при оваквом схватању јесте сијање Божанственог Живота у Самом Сину. Како бисмо имали приступ богословљу, ми созерцавамо: Оца, Извора Божанства и Извора сваке благодати, Сина, Наследника пуноће Божанственог Живота и пр-

вовесника којег Он јавља у свету, и Духа, сапутника Сина у Његовом предвечном сијању, који испуњава Његово човештво у свету и који се излива у животу Цркве.

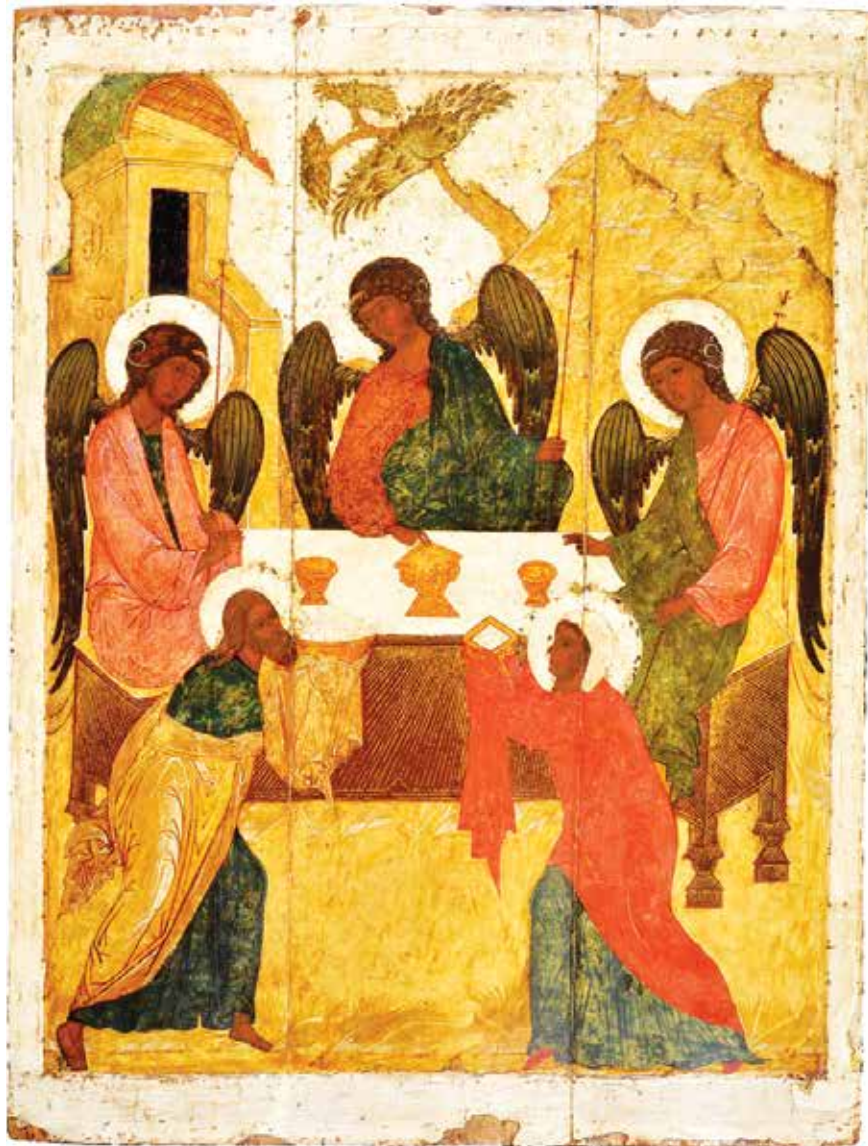
Суштинске су аналогije између унутартројичног живота и Домостроја. Захваљујући њима постаје могуће појављивање богословског језика. Без њих ништа не можемо рећи о Богу, о Његовој суштини. Бог делује, открива се, даје себе у слободној љубави у складу са својом суштином. Искуство тројичног живота кроз освећење Цркве дозвољава нам да учествујемо у тајанственој и неистраживој реалности Божанствених односа, предвечних реалности, које доживљавамо у времену. Божанствено изливање, које нам открива тројични живот, јесте у много већој мери плод искуства нашег присаједињавања Богу, него философска или просто логичка неопходност. Све што можемо рећи о Божанственим својствима појављује се као ванвремена кристализација нашег живог искуства, које созерцава тројични живот.

*Ипостасно својство Светог Духа: исхођење*

Особито је тешко говорити о Духу. За разлику од Оца и Сина, Његово Име не садржи у себи антропоморфизам, заснован на фундаменталном искуству човековог живота. Дух се скрива иза образа Христовог, иза Личности Очево. Он се поистовећује са самим сијањем Божанствене природе, са тројичном енергијом. Он се усељава, коначно, у саму дубину личности човека. Свети Гри-

горије Палама називао је речју пневма тројичну благодат, обојујућу енергију, заједничку Трима Лицима: Оцу, Сину, а такође и самом Светом Духу као Ипостаси. Ипостасни Дух јавља се као Божанствена Личност, која на лични начин саопштава Дар Оца и Сина.

Исто тако се сусрећемо и с језичким тешкоћама, када хоћемо да изразимо сопствени карактер Светог Духа, пре као Онај који открива Оца и Сина, него самог себе.



Као једна од особености пневматологије појављује се настојање да се избегне употреба сувише очигледних разликовања. Имена „Утешитељ”, „Свети Дух” јављају се као имена приближна, заједничка истовремено свим тројичним Лицима и у исто време односе се на Светог Духа. Термин „исхођење” не појављује се као одређење: он само подвлачи неизрецивост происхођења Духа од Оца. Морамо приметити одређене нијансе између грчке речи *ἐκτορευσις* и њеног латинског превода *processio*. Реч *ἐκτορευσις* појављује се *haxax legomenon* (као једини израз) у целом Новом Завету: у глаголској форми она се сусреће само код јеванђелисте Јована (15, 26). Термин *processio* употребљава се шире у тексту Вулгате, делимично означавајући Божанствено порекло Спаситеља (уп.: Јн. 8, 42).

Дакле, формула Никео-Константинопољског Символа вере „Који од Оца исходи”, непосредно је надахнута редовима из Јеванђеља по Јовану (15, 26), то не одређује толико начин происхођења Духа, колико подвлачи њего-

ву тајанственост. Ми можемо само да исповедамо то да Он исходи, то јест да Он производи од Оца, а такође и да Он јесте у Њему и окренут је ка Њему. Предлози („од”, „у”, „ка” итд.) не ограничавају саоднесе Божанствених Лица и свде их једино на метафизичке категорије.

Исхођење од Оца не исцрпљује тајне Духа. У Символу вере прећуткује се о односима Духа према Сину. Дух исходи од Оца на непоновљив начин. Отац је једини извор Светог Духа. То исхођење Духа је другачије него рођење Сина, зато што је Свети Дух другачији него Син. То знамо не зато што је то предодређено логичком неминовношћу нашег ума, него кроз Божанствено Откровење и корз искуство поклоњења свој Тројици. Узајамност Ипостаси није количинска и није одвојена, она их одређује изнад сваке категорије броја, не претпоставља мноштво, него означава пуноћу у Тројичности, апсолутну и неопходну постојаност.

Ако полазимо од схоластичког принципа, да је „све једно тамо где нема супротстављања односа” (*in divinis omnia sunt unum ubi non obviat relations oppositio*), тада не осећамо почетну другачијост сваке Ипостаси, коју ми тајанствено схватамо сагласно сопственом лику сваког од Тројице. То је реалност духовног искуства, а не доказивања. Утврђујући другачијост Сина и Духа, свети оци подвлаче Њихово садејство, Њихово предвечно заједничарење, које потиче од самог Истинитог бивства, од Оца. Дух не одсуствује приликом Рођења, исто као што Син не одсуствује приликом исхођења. То можемо исказати само одречним терминима, не удубљујући се у било које друге позитивне тврдње, уз изузетак тога да Син и Дух истовремено проистичу од Оца. Јеванђелиста Лука указује нам на свеприсутство Духа, јеванђелиста Јован помаже нам да схватимо постепеност Откровења Светог Духа, које се завршава у даривању Духа васкрслог Христа (Јн. 20, 22-23). Затим следе врхунски моменти Откровења Духа Светог у Цркви: опсивање дарова Духа Светог у Првој посланици Котинћанима, писма Духа Црквама у књизи Откровења и онај моменат када на крају исте књиге Дух и Невеста говоре једним гласом: „Амин, да дођи, Господе Исусе!” (Откр. 22, 20).

Следећи схему Светог Григорија Богослова о пуноћи Откровења Светог Духа у Цркви (види горе), видимо да се Откровење појављује као врхунац нашег познања Пресвете Тројице (види, на пример, учење о Духу у опроштајној Христовој беседи; Јн. 14-16). Други Васељенски Константинопољски сабор потврђује завршетак тројичних спорова. Исповедање једносушности Сина повлачи за собом неопходност формуле, која говори о заједничком поклоњењу Духу с Оцем и Сином. Оно што су свети оци Никејског сабора и Кападокијци говорили о Логосу на супстанцијалном језику, у размишљањима о Духу преводи се на језик који изражава Његова Откровења и неизречена даривања Оног који је „место” поклоњења и сила славословља. Оваква је особеност Треће Ипостаси. Она условљава богословски језик, одређује наш однос према Светом Духу на нивоу славословља и присаједињења.





*Дух светости*

Православно Предање покушава да прецизира особеност учења о Светом Духу. Не мање од њихових претходника, Кападокијци заснивају своју пневматологију на увереници и искуству животворне и освећујуће енергије Светог Духа у Цркви и тајнама. То је тема „Писма Серапиону” Светог Атанасија и трактата „О Светом Духу” Светог Василија. Савечност Оцу и Сину и светост Духа јесу основни захтеви вере и Спасења. Свети Василије је видео у „светости” лично својство Духа. Користећи дубоку аналогију између тројичног живота и његовог пројављивања у свету, означио је речју „кинонија” (присаједињење) сопствени модус односа Духа према Оцу и Сину, а такође и модус Његове животворне Енергије. У Њему је живот и светост; изван Њега је тама и смрт сатанска.

Оно што Бог јесте сам у себи, Он нам сам говори отворено. О овоме Господ сведочи у Првосвештеничкој молитви: „И створио је од једне крви сваки народ човечанства да станује по свему лицу земаљскоме, и поставио је напред одређена времена и међе њихова борављења” (Дап. 17, 26). Свети Григорије Богослов преноси нам изреку Светог Василија: „Ја сам твар која је добила заповест да постане Бог”. Овај исказ сусреће се

такође у одломку из трактата „О Светом Духу”: „као што се сијајућа и прозачна тела, када пада на њих зрак светлости, чине светлећим и као да одбацују од себе нови зрак, тако духоносне душе, будући озарене Духом, саме постајући духовне, и на друге изливају благодат. Отуда – предворје будућег, разумевање тајни, достизање скривеног, раздљивања дарова, небеско живљење, ликовање с анђелима, бесконачно весеље, пребивање у Богу, уподобљење Богу, и крајња граница жељеног – обожење”.

Свети Григорије Богослов, у већој мери него Свети Василије, „ослободиће се” од домостројитељних категорија и први ће упорно стати да потврђује ипостасно својство „исхођења” (ἐκπορεύσις) Светог Духа. Дух је неодвојив од Сина у Његовом посланству, али принцип монархије Оца ипак заузима у делима богослова прво место. Између тријаде Кападокијаца, Свети Григорије Ниски дубље од свих пронао је у тајну превечних односа Сина и Духа. Они проишходе „истовремено” у узајамном подудару, Дух на неизрецив начин прати Сина изван сваке једностране узрочности.

Треба подвући основни принцип двојствености Сина-Духа, Речи-Духа у Старом Завету, Христа-Духа у јеванђелском Откровењу, Господа-Духа у црквеном и сакраменталном искуству. У целом православном Предању, од Свештеноченика Иринеја до Преподобног Јована Дамаскина, прати се задивљујућа прејемственост, која се тиче учења о узајамности у односима Христа и Духа у делу Спасења. Тројично богословље Спасења и тајну одређује и освећује тројично богословље као такво. Такође је тачно и важно обратно. И продубљивање црквеног схватања спасења и сакраменталног живота може омогућити обнављање тројичног богословља у његовој истинској егзистенцијалној перспективи и, нарочито, помоћи да нађемо излаз из богословских ћорсокака спора о filioque.

*Предео са руског Горан Дабетић*



Срећко Зечевић, протојереј

## СВЕТИ ТОМА АПОСТОЛ – НАЈВЕЋИ ВАСЕЉЕНСКИ СВЕДОК ВАСКРСЕЊА ХРИСТОВОГ

*Да ли је Тома пружио прст свој и опипао ране на рукама и је ли пружио руку своју и метнуо у ребра Христова? Није, засигурно. Ум, вид и слух Томин били су посве довољни за спознају*

О Светом апостолу Томи који је веру у васкрсење свог Учитеља благог и Господа заменио за спознају и знање (гносу или рацио), од четворице јеванђелиста сведочанство и запис доноси само јеванђелист Јован (најмилији ученик Христов) у свом Јеванђељу. Остала



тројица јеванђелиста, Матеј, Марко и Лука, о сусрету Светог апостола Томе са васкрслим Христом побожно ћуте, или би можда било правилније рећи, тај догађај побожно прећуткују. Да ли су то учинили само из пијетета и поштовања према једном од ученика Христових из редова великих апостола, кога су Христос и Његови ученици, сабраћа Томина, изузетно уважавали и поштовали? Смислено је да се овде, у страху од огрешења о једног од највећих апостола, крунисаног ореолом светитељства, јеванђелисту, и првог у роду људском титуларног Бого-слова, упитамо, зашто је јеванђелист Јован свога сабрата са којим је уз скуте свог драгог Учитеља провео три земаљске године живота, пред васцелим родом људским за сва времена ставио на стуб срама? Какве су га силе на тако нешто присиле? Ако је огрешење већ почињено, додајмо том огрешењу и једну сенку сумње.

Као што је познато многим, а поготову егзегетима и библијским историчарима, јеванђелист Јован исписује своје Јеванђеље у последњим деценијама првог века. Сви други апостоли, њих једанаесторица на броју, већ су се обрели у слави и близини свог драгог Учитеља и Господа. Остао је још само он, Свети Јован, да одживи своја премнога љета и да оде да поново своју главу наслони на прса свог вољеног Учитеља, као оно на Пасхалној вечери, последњој коју је Христос прославио са својим ученицима. А пре него што ће Јованово јеванђеље угледати света, Свети апостол Тома је тамо у месту Колурмина, код града Малипура у далекој Индији, већ био избоден копљима војника цара Муздија, и обрео се у слави Господа свог и Бога свог, да од Њега прими два венца неувила: венац апостолства и венац мучеништва. На изолованом и пустом острву Патмосу, на коме се по наредби цара Домицијана обрео Свети Јован, апостол и јеванђелист, није могао никаквом људском вешћу, осим визијом, дознати за судбину Светог апостола Томе у далекој Индији. Додајмо овоме још и то да Свети апостол Јован није ни био намеран да пише своје Јеванђеље. За ширење науке Христове била су свакако довољна три већ написана Јеванђеља.

Добивши после смрти цара Домицијана помиловање од новог цара, мирољубивог и толерантног Нерве, Свети апостол, пошто је цело острво и све житеље његове привео вери Христовој, и рукоположио епископе и презвитере који ће наставити дело његово, пожелеле да се врати у Ефес, да тамо оконча своја течења земаљска. На молбу житеља острва Патмоса, који су се са великом тугом растали од свог вољеног учитеља и пастира, диктирајући своме ученику Прохору, ствара своје чудесно јеванђелско слово које почиње речима: *У почетку беше Логос (Реч) и Логос беше у Бога, и Логос беше Бог.*

А сада, испред ових муцавих и сиротих созерцања, исписаћемо целу ону причу у којој су главни актери васкрсли Христос и Тома ученик Његов, причу препуну драмских набоја и драмске лепоте, коју нам дарова муњеносни Јован, то најмилије јагње Христово. Ставићемо је овде да буде уму и оку нашем на погледу, како би ово муцање било што смисленије и разложније.

*А Тома, звани Близанац, један од Дванаесторице, не беше са њима када дође Исус.*

*А други му ученици говораху: Видјели смо Господа. А он им рече: Ако не видим на рукама његовим ране од клинова, и не метнем прст свој у ране од клинова, и не метнем руку своју у ребра његова, нећу вјеровати.*

*И после осам дана опет бијаху унутра ученици његови и Тома с њима. Дође Исус кад бијаху врата затворена, и стаде на средину и рече: Мир вам!*

*Затим рече Томи: Пружи прст свој амо и види руке моје; и пружи руку своју и метни у ребра моја, и не буди невјеран него вјеран.*

*И одговори Тома и рече му: Господ мој и Бог мој!*

*Рече му Исус: Зато што си ме видио, повјеровало си; блажени који не видјеше а вјероваше (Јн 20, 24-29).*

И сада одмах, после завршетка овог 29. стиха, ред је да једној нашој знатижељи приуштимо задовољење. Да ли је Тома пружио прст свој и опипао ране на рукама и је ли пружио руку своју и метнуо у ребра Христова? Није, засигурно. Све и да је хтео, није могао. Од призора који се пред њим одигравао, сви удови и сва чула Томина били су ван употребе. Уосталом, за спознају и убедљивост чуло додира и не игра неку важну улогу. Ум, вид и слух Томин били су посве довољни за спознају. Христос је знао да Тома неће у себи имати ни онај најмањи атом снаге којима би покренуо своје руке. Тома није могао све и да је хтео, јер би био спречен Христовим Божанским моћима да употреби руку и прсте своје



и опипа ране Христове, јер Христос *још не беше узимао Оцу своје и Оцу нашем и Богу моме и Богу вашем* (Јн 20, 17). Успео је Тома, само то, да краичком свога ума присили занемела уста своја да изговоре једва чујан шапат и вапај: *Господ мој и Бог мој*.

Како и да не занеме, када је и ону најмању преосталу трунку и атом вере морао да замени за спознају и опит, када је веру која нам несебично и у немерљивим количинама дарује слободу, заменио за опит, експеримент и спознају и обрео се окован стотинама окова и верига неслободе и ропства. Док је вере у себи имао, имао је и алтернативу, имао је избор. Та алтернатива звала се сумња. А све то скупа рађа лепоту која се зове *слобода*. После спознаје нема алтернативе, нема другог избора. Од тога морају и ум и срце и душа да буду неизлечиво ослабљени. Како је све то преживео Свети апостол Тома, звани Близанац?

Тог тренутка, после овог потресног и драматичног сусрета, Свети апостол Тома је целог себе положио пред ноге свог драгог Учитеља и Господа. Остао је још само голи живот који ће мало касније тамо у далекој Индији у граду Малипуру положити, а душу своју предати у руке Господа свог и Бога свог.

Када смо се већ замрсили у овом плетиву, како би то прословио онај наш чудесни заумник Лаза Костић, плетиву и рудици званој вера и знање, додајмо још и ово. Ширум кугле земаљске подижу се кипови, обелисци и споменици слободе и слободи. Тешко је наћи престолицу било које земље која нема у било ком виду такво тепло и симбол посвећен слободи. Није ли то уистину несмислено, да не кажем *бесмислено*. Одстранимо ли из одреднице *слобода* оне именице које неизоставно пришљамчујемо уз њу и тако добијамо: слободу тела, слободу духа, слободу савести, слободу збора и договора и прочаја, и прочаја и оставимо само огољену слободу, слободу у свом тоталу, она без вере не може опстати. Зато, све те спомен-белеге у славу слободе, треба прозвати белезима и споменицима вери, из које се слобода једино може изродити. Вера је истински и прави родитељ *слободе*.

Вратимо се сада *заточенику патмоском* и Светом Томи.

Између истине и сведочења истине, са једне стране и промишљања сопствених, да ли ће тим сведочењем нанети непријатност због окрњеног угледа и свом сабрату апостолу Томи повредити људску сујету, *свети прогнаник* са Патмоса бира истину и сведочење истине. Зато су свака његова реч и сваки исказ, тежи од наковња на коме ковач кује и чвршћи од сваког станца камена. Зашто? Зато што он говори и пише оно што његове уши чуше, његове очи угледаше и што у његово срце и ум дође. Зато га Спаситељ прозва *сином громовим*, јер ће се његова реч чути по целом свету и њом испунити сву земљу као глас грома.

Позабавимо се за тренутак оном, повређеном сујетом људском, Томином. Каква примисао! Тако нешто не би ни онај „куси, кијавичави“, могао промозгати. Не може он, али зато можемо ми.

И сада када бисмо присилили нашу машту и потпалили њене огњеве, па се запитали: шта ли је Благи Господе, Свети апостол Тома пожелео док је срицао оно: *Господ мој и Бог мој*? Не бисмо се много намучили и ум свој рабили. Пожелео је да му васкрсли Христос који је пред њим, лицем у лице стајао, подари снагу којом ће његов немоћни глас бити грленији и јачи од најјачег грома, па да васцелој васељени и сваком живом створу на њој, огласи највећу и најпотреснију и најчудеснију јавну исповест. Она би на прилику овако гласила:

*Хеј! синови људски, хеј! децо Бога живог, чујте ме и спознајте (реч поверујте не би изговорио, јер је она овде сувишина и беспредметна). Ја посумњах у васкрсење Сина Божијег и Бога мог. И душом својом, умом и срцем својим, очњим видом, слухом и руком својом спознах истину. Зато спознајте и ви са истока, запада, севера и југа и не мучите више дух свој. Ја се насумњах довољном сумњом за сва времена прошла и будућа у име свих вас. Ја доживех сав ужас неверовања и одболовах сву страхоту и лепоту спознаје коју вам јављам: Устаде Христос заиста из мртвих! Нама до којих је овај крик Томин добро остаје само то да поверујемо у реч Томину и исповест његову. И тако од оног „стуба срама“, кога напред*

поменуемо не оста ни камен темељац, а од „повређене људске сујете“ Светог апостола Томе Близанца, не оста ни једне сенке, ни једног призрака.

Сада, поново, али неизоставно уз молитвени шапат, вратимо се и проборавамо још мало међу оним нитима и плетивом у коме почива тама најгушћа и где царује мрак свих мракова. Зашто? Зато што нас наш сићушни и малени ум гони сироте и немоћне, осунчане и осветљене само једном маленом зраком светлости васкрслог Господа и Бога нашег, да макар наслутимо ако већ нећемо и не можемо спознати до конца времена једну тајну, а која гласи овако како ћемо је нашим муцавим и немоћним речима изрећи.



Који је то и какав је тако силан и моћан дух у поднебесју, који се у сићушног црва претвара и усељава у синове људске у прошлости, садашњости и будућности и трује и разара њихове душе, умове и срца? И тај црв постаје симбол сумње и неверја. А онда они, синови људски и деца Бога живог ту своју сумњу и неверје јавно, без трунке стида и страха исповедају и проповедају.

„Не, Христос није васкрсао! Испуњени страхом од болне и неизвесне сутрашњице, јер их је напустио њихов вођ и учитељ, следбенике Христове који су са апостолима били, захватила је парализа свих психофизичких склопова њихових. Та парализа изродиће (и оно што најбољи познаваоци таквих психичких и психолошких стања не признају као реалност) *колективне халуцинације*. Стање свести ученика Христових поседовало је исте симптоме као после конзумације халуциногенних опијата и алкохола. Оно што су они угледали и прогласили васкрслим Христом, Учитељем својим и Господом је само вапијућа жеља и неодољива чежња ума и срца њиховог, обичан привид ослабљених чула њихових, фантазмагорија, опсесија и фатаморганна“.

Овде су сада пред нама бедем и зид који се не може никаквим оружјем и оруђем порушити и пробити. Пред зидом и бедемом овим изговорићемо кроз шапат само малено мољење своје: *Васкрсли из мртвих Сине Божији и Боже наши, вазнети на небо у славу Оца свога и Оца нашег, Бога свога и Бога нашег, заштити и сачувај душе наше, умове и срца наша и не дај црву сумње, том сатанском накоту да у нашу близину крочи, ни да сенком својом не опогани чула наша и душе наше. И учини Свеплаги да ниједна мајка у роду људском не донесе на свет и на позорницу људску не пошаље ниједно чедо своје, чедо у чији је ум и срце сатана, тај од вечности крвник људски, усадио црва сумње у Твоје Преславно Васкрсење, духа Богоборства и хуле на Божанство и Човечанство Твоје.*

*Не дај Госпоре Благи, да лепоту дана Твога угледа ниједно новорођенче са умом и духом Волтеровим, Рајмарусовим, Паулусовим, Штраусовим, Ервановим и Ренановим, који ће поново отровом богоборства и богомржње отровати себе, а потом својим умовањем и списима отровати душе људске, а поготову невинне душе младежи наше.*

Ево нас, скоро смо при крају овог нашег неуког словљења, у коме покушавамо да проникнемо и одгонетнемо сву тајну, која се ево већ две хиљаде љета Божијих именује одредницом *неверство Томино*. Раскрилимо поново странице овог чудесног слова исписаног људском руком, а осунчаног зракама и овереног печатима Духа Светога. Заиста, ко има очи да види, нека види и ко има уши са којима чује, нека чује. Овој чудесној књизи коју језици људски прозваше Свето писмо или Библија, нема парњака међу сваким, па, и најмањим текстом исписан руком људском у историји рода људског и првог словног знака исписаног на плочи каменој или на зиду пећине убоге, хладне и мрачне.

Свака реченица у овом Свечовечанском тестаменту претвара се пред очима нашим у златни ковчежић са златним кључићем у њему и са печатима од суза, зноја и крви рукоделатеља овог ковчежића. И свако поновно отварање тих ковчежића од злата, доноси нам још једну спознају, још једно открочење, још једно озарање и усхит. Па, отворимо и ми сада поново, ко зна по који пут, онај део ове књиге који називамо *Светим Јеванђељима*, а пре тога изговоримо бар почетак оне молитве коју сваки свештенослужитељ изговара на Светој Литургији пред читање Јеванђелског текста: *За-*

пали у срцима нашим, човекољубиви Владико, бесмртну светлост твога Богопознања, и отвори очи ума нашег да бисмо разумели твоје јеванђелске проповеди...

Ишчитајмо са пажњом текстове са краја Светих Јеванђеља, оних напред поменутих тројице Светих јеванђелиста Матеја, Марка и Луке који у својим сведочењима не спомињу сумњу и спознају Светог апостола Томе. Погледајмо да ли је Свети апостол Тома у својој сумњи усамљени прокаженик или је братство сумњичиваца и те како многобројније:

Матеј (28, 16-17):

*А једанаест ученика отидоше у Галилеју, на гору куда им је заповједио Исус.*

*Икад га видјеше, поклонилише мусе; а неки посумњаше.*

Марко (16, 9-14):

*А Исус васкрснувши рано у први дан недеље, јави се најпре Марији Магдалини из које бјеше истерао седам демона.*

*И она отиде те јави онима што су били с њим, који плакаху и ридаху.*

*А они чувши да је жив и да га је она видјела, не вјероваше.*

*А послје тога јави се на путу двојици од њих у другој облици, кад су ишли у село.*

*И они отишавши јавише осталима; али ни њима не вјероваше.*

*Најпослије јави се њима Једанаесторици када бијаху за трпезом, и прекори их за њихово невјеровање и околелост срца, што не вјероваше онима који га видјеше васкрслога.*

Лука (24, 9-11):

*Па вративши се од гроба (где су видјеле Васкрслог Христа), јавише све ово Једанаесторици и свима осталима.*

*А то беху Магдалина Марија и Јована и Марија Јаковљева и остале с њима које казаше ово апостолима.*

*И овима се учинише њихове ријечи као бунцање, и не вјероваше им.*

Но, сви они очима својим видеше и ушима својим чуше и рукама својим опипаше и нама пренеше завет и аманет, да у сведочење њихово и спознају њихову поверујемо. И нека је слава Богу дародавцу свих добара, који ће молитвама нашим непрестано пунити ризницу вере наше да се не испразни до конца времена, Амин!

Захваљујући сведочанству Светог апостола и јеванђелисте Јована Богослова о свом сабратау и сапатнику Светом Томи апостолу Христовом, његовој сумњи и чудесној спознаји, човечанство, а поготову Богом обдарени знанственочуживи трагачи за несазнајним тајнама васцеле твари у земљи, на земљи и у поднебесју, добили су у Светом апостолу Томи јединог међу свим синовима људским који су се појавили на „изложби људи“, у историји ове зелене планете, истинског патрона и заштитног знака свога „еснафа“.

Ни расне, ни верске, ни културолошке разлике међу њима не би биле сметња њиховом једномислију, да коначно са кавкаских стена скину измрцвареног дрзника и крадљивца Прометеја, да га упокоје и сместе у тамне вилајете мита и митологије. А када тај ритуал обаве, да сви заједно клекну пред ликом васкрслог Христа, са молитвом, да свог драгог ученика Тому Близанца знаменује за посредника између Творца све живе и неживе твари и њих знанственика, трагача и тумача тајни свега створеног. Нека је слава Богу за све!



## ИЗ ХИМНОГРАФИЈЕ ВАЗНЕСЕЊА ГОСПОДЊЕГ

*Бог усхеде да се оваплоти... да би обновио своју икону  
страстима унакажену,  
залуталу овцу да нађе, у гори изгубљену.  
Он је узима на своја рамена и доноси је своме Оцу;  
и ослобођену, уводи је међу Небеске силе.  
Христос, чија је милост велика и преизобилна, спасава  
свет!*

(Вечерење Вознесења,  
тропар на Господи возвах, глас 4)

*Не остављајући Очева недра, преслатки Исусе,  
и са земњима као човек поживевши,  
данас си се, са Горе маслинске, на небо у слави вазнео,  
и палу природу нашу милостиво подигао,  
да би је с десне стране Оца поставио.  
Бестелесне силе небеске због тога се удивљују  
и у страху и трепету човекољубље Твоје величају,  
Са њима, и ми на земљи Твој силазак к нама  
и Твоје од нас Вознесење славимо, и молимо се, говорећи:  
Госпode који испуњаваши ученике своје  
и Мајку која те је родила, радошћу бескрајном свога  
Вознесења,  
њиховим молитвама удостој и нас  
радости Твојих изабраних, велике ради милости Твоје!*

(Вечерење Вознесења,  
стихира на Господи возвах, глас 6)

Лоренс Фарли

## ОЧЕ НАШ: ЗАВРШНА ДОКСОЛОГИЈА



У култури многих народа енглеског говорног подручја, молитва *Оче наш* се завршава речима: „Јер је твоје Царство и сила и слава, у векове. Амин“. Међутим, ово је еклисиолошки и литургички завршетак, а не део оригиналне молитве. Наравно, ово не значи да би Црква требало да занемари еклисиолошки завршетак у интересу егзегезе или литургичке археологије. Несумњиво је да је Господ својим ученицима дао модел молитве који се завршава речима „избави нас од злога“, знајући да ће, као побожни Јевреји, додати доксологију на крају.

Очигледно је да је славословље дело Цркве, а различити рукописи сведоче о броју различитих завршетака – што, такође, подразумева чињеницу да завршно славословље није оригинални део саме молитве. Према томе, рани рукописи, *Синајски* и *Ватикански*, оскудевају у погледу доксологије, као и цитати Тертулијана, Оригена, Кипријана и Григорија Ниског. Други рукописи као доксологију садрже формулацију: „Јер је твоја сила у векове векова“, док код трећих (попут постојеће верзије *Дидахија*, написане око 100. године после Христа) читамо: „Јер је твоја сила и слава у векове“, док, пак, код осталих стоји: „Јер је твоје Царство Оца и Сина и Светога Духа у векове“. Међутим, код некога стоји оно што је сада уврежено: „Јер је твоје Царство и сила и слава у векове“. Православна Црква, можда неочекивано, користи пуну варијанту: „Јер је твоје Царство и сила и слава Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове [или конкретније: „сада и увек и у векове векова“].

Које славословље Црква користи је мање важно од чињенице да се опредељује да своје молитве заврши слављењем Бога. То је слављење које нас чини људима и помаже нам да испунимо своју улогу у овом свету. Човек је микрокосмос и веза између Творца и остатка творевине. У једном погледу, целокупна творевина хвали Бога – кроз звук које лишће прави када га ветар носи, дрвеће тапше рукама својим и прихвата свог Бога (Ис 55, 11; Пс 96, 12); када гладни лав риче, он тражи од Бога храну за себе (Пс 104, 21). Међутим, у другом погледу читава творевина би требало да хвали Творца кроз уста човека, кога је Бог поставио као круну творевине. Ми дајемо глас немој риби;

преводимо лавовску неартикулисану рику у похвалну химну. Наша улога је управо то – свештена веза између Бога и остатка његове творевине. Као што свештеник даје глас молитви своје заједнице на Божанственој Литургији, тако и људски род даје глас различитим створењима којима је свет испуњен.

Хвала коју приносимо конституише наше истинско достојанство као људи. Наша слава није у томе да смо рационални и способни за компликоване језике и говоре. Није у томе да имамо алат за одобравање и прављење оруђа и развој технологије. Није ни у томе да можемо створити мудре философске системе. Човек није *homo faber*, произвођач оруђа или *homo sapiens*, разумно створење. Ми смо *homo adorans*, бића способна за само-трансценденцију кроз богослужење. Без ове способности и способности богослужења, ми нисмо потпуни људи; чак и у нашем раскошном окружењу смо као животиње које страдају (Пс 49, 20).

Можда због тога православно последовање јутарње службе, изворно монашког бдења провођеног у јутарњим сатима све до ране зоре, кулминира у Хвалитним псалмима (148-150). Када сунце коначно изађе изнад хоризонта након вишечасовног јутарњег бдења, слављеник, који види то, плачући говори: „Слава Теби Показавшем нам светлост!“ и окупљени на богослужењу одговарају певањем Великог славословља. Црква није могла установити бољи начин почетка сваког дана од слављења Бога.

Било да човек пева читаво последовање јутрења сваког дана или не (што је изазов за нас немонашки настројене), ипак је важно да сваки дан започнемо похвалом Богу. Не можемо бити сви монаси, али смо сви људи, бића створена и искупљена Христом, ми смо *homo adorans*. Ми се сада умарамо кроз дугу ноћ овог времена. Међутим, Светлост долази доносећи са собом дан који неће познавати залазак сунца. Царство и сила и слава на тај начин не припадају човеку у својој раскоши, већ Богу, те када Дан Господњи коначно дође, сви ћемо то спознати. Чак и сада, када год се молимо, своју молитву завршавамо приписивањем све славе Њему.

Прево Лазар Марјановић



*Марко Стевановић, протонамесник*

## ВЕРУЈУЋИ У ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО ВЕРУЈЕМО У ОБНАВЉАЊЕ ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА

*На овогодишњем братском састанку свештенства Космајског архијерејског намесништва Шумадијске епархије 18. марта у цркви Светог Николе у Сибници – поводом исповести свештеника – прочитан је богословски реферат који објављујемо у овом броју Каленића. Верзију за штампу приредила редакција*

Хришћанство има изграђено схватање Бога, света и човека, као и њиховог међусобног односа. Своје схватање је изразило на основу библијске визије, предања, богослужења и, уопште речено, кроз вековну праксу и искуство.

Бог није само Један, него Један у Тројици. Он је заједница личности које међусобно деле љубав. Деле круг љубави која је неизмерна, изобилна и, као таква, она је *екстатична*. По тој и у таквој љубави Бог је драговољно створио свет и човека. Својим творачким актом довео је у постојање бића која учествују у Његовом животу и љубави. Свети Јован Златоусти у Светој Литургији каже: „Ти си нас из небића привео у биће“. Дакле, Бог ствара ни из чега, *ex nihilo* и то пре свега значи да је то чин Његове слободне воље.<sup>1</sup> Он ствара без присиле, тако је одлучио, али је љубав Његов основни мотив.

Божија рукотворина је у својој унутарњој суштини била „веома добра“. „Тада погледа Бог све што је створио, и гле, добро беше веома“ (Пост 1, 31). Но, средиште и врхунац Божије творевине је човек, људска личност. Свети Иринеј Лионски је говорио да је живи човек слава Божија. О величанственом положају човека у космосу сведочи чињеница да је начињен по образу и подобију Божијем. „Потом рече Бог: Да начинимо човека по своје обличју, као што смо ми“ (Пост 1, 26).

Образ Божији је оно у човеку што га чини личношћу и разликује га од животиња; као љубав, слободна воља и моћ говора. Образ је могућност живљења у Богу, док је подобие остварење те могућности. Свети Иринеј Лионски сликовито описује образ и подобие и помаже нам да их разумемо. За њега је човек при стварању био као „мало дете“ и требало је да „узрaste“ у своје савршенство.

Човеку је дата могућност да узраста кроз однос са Богом и другим људима. Сећамо се да је образ Божији у човеку Светотројични образ и то нам говори да човек своју истинску природу остварује кроз узајамни однос. Веровати да је човек саздан по образу Божијем, значи веровати да је човек саздан за заједницу и сједињење са Богом, те да у случају одбацивања ове заједнице он престаје да буде у правом смислу човек.<sup>2</sup> „Царско достојанство и призвање човека, који је уведен у васељену као њен цар и владика, повезано је са Његовим богоподобием“, говори Свети Григорије Ниски.<sup>3</sup>

Појам подобие се може успешно појаснити термином *сличност*, а још лепше термином *истоветност*. Свети Василије Велики говори да човек може да постане Бог, док Петар Петровић Његош у три стиха показује шта човек јесте, шта му је задато, а и шта га вара на том путу остварења задатог:

*Што је човек, а мора бити човек!  
Тварца једна те је земља вара,  
а за њега, види, није земља.<sup>4</sup>*

Ушавши у свет као „цар и владика“, требало је да човек благосиља и велича Бога због света. Требало је свет преобликовати и променити, дајући му значење и понудбено га узвратити Богу. На основу Богу подобних особина, човек је могао да преображава и освећује свет као Божији сарадник. Свети апостол Павле је то посведочио речима „Ми смо Божији сарадници“ (1 Кор 3, 9). О овој светој дужности човекова Свети Леонтије Кипарски пише:

„Кроз небеса, земљу и море, кроз шуму и камен, кроз сву видиву и невидиву творевину ја нудим богопоштовање Створитељу и Господу и Творцу свих ствари.

Јер, творевина не благопоштује Створитеља непоредно и сама,



већ кроз мене небеса оглашавају славу Божију, кроз мене месец служи Бога, кроз мене Га величају звезде, кроз мене воде и пљускови кише, росе и сваколика творевина благопоштују Бога, дајући му славу“.<sup>5</sup>

Међутим, човек се у својој детињој немоћи и неискуству дао преварити од сагане, прекршио је Божију заповест и тиме изгубио подобје Божије, како нам саопштава Свети Иринеј Лионски. Богу окренути и човеку окренути однос, на који је призван, човек је одбацио, као и сопствену суштину. Усредредио се на себе и самим тим више није благодарствено расположен и не заједничари. Уместо да све узвраћа Дародавцу, све почиње да сматра својим и жели све да зграби и искористи. Жели од свега да добије уживање и задовољство. Исход тога је распламсавање похоте у све већој мери. Дошло је до страсне везаности за свет и унутар себе је остао

отуђен од других, чак и од себе самог. Човек је постао сам свој целат. Одступништво човеково од Живота о ком говоримо се односи на све људе, од првостворених до данас.

Слободу по Богу поседује сваки човек и она, уместо да га узноси и велича, постаје врста изазова. Достојевски говори да је човек склон да престоупи црту. Одступањем од онога чиме га је Бог удостојио, он нарушава своје високо достојанство.

Свест се суновратила, а саздање по Образу је значило висок ниво. Отпочео је искључиво телесни живот, а ко телесно живи, телесно мисли и осећа. Човек је од Божијег сарадника прерастао у простог корисника ствари које је Бог створио. Постао је корисник који је далеко од поимања суштине и смисла ствари. Постојање се svelo на свет, световност, на голог човека.<sup>6</sup>

На основу овога, у самом битију човек је престао да осећа смисао, душом се затворио према Творцу, и битије му је остало у греху, у одвојености од Бога. Пошто му је битије остало у паду, упловио је у таштину (Проп). Упловио је у ново стање које му није достојно. Постао је духовно слеп, успаваног бића и окамењеног срца и ума. И сада се човек радује, диви и храни, али пролазним уживањима, пролазним животом, трулежном храном. Свет је, дакле, престао да буде животодаван: постао је подложен распадању и смртности.<sup>7</sup> „Јер си прах, и у прах ћеш се вратити“ (Пост 3, 19).

Ово се односи и на палог човека и на сваку твар, јер су одсечени од извора живота, од самог Бога. Световност је постала исходиште човека и човечности, како на пољу бића, тако и на пољу коначног смисла. Његошевски речено, наступило је „време земно“. Заборављен је унутарњи човек. У својој унутрашњости човек не трага за светлошћу, која, по речима молитве „просвећује свакога човека који долази у свет“.<sup>8</sup> Човек је убеђен да све одређују спољашњи услови, светске информације, и постаје глув за унутарњи свет који у њему постоји.

Последица пада је, као што смо поменули, било унутарње отуђење, али било је и других последица. Човек је постао подложен болу и болести, малоумности и телесној слабости услед старости. Затим, постао је физички смртан. На моралном пољу људска бића су подложна фрустрацији, досади и депресији.

Али, Бог је љубав, што је наглашен на почетку овог рада. Као такав, Бог није желео да људи неограничено наставе да живе у палом свету, заувек ухваћени у кругу који су створили.

Да смрт која је настала није крај, има много сведочанства, као на пример у заопокјојној православној служби: „Ти који си ме некада саздао из небића, и почаствовао Твојим божанским ликом, а због прекршаја заповести опет си ме вратио у земљу из које сам узет, врати ме богосличности, да се у првобитну лепоту преобразим.“<sup>9</sup>

А Свети Иринеј Лионски смрт тумачи као израз Божије милости, будући да смрт спречава да се грешно стање претвори у вечно стање грешности.

Божија умешаност у то да човеково страдање престане спроведена је у највећој мери. Пошто човек није никако могао да се врати Богу, Бог је дошао човеку. Вечно Слово (Логос) и Син Божији, Друга Личност Пресвете Тројице постао је истински човек. Дошао је да обнови и исцели човека.



У Символу вере говоримо:

„Верујем... у Једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег... који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао са небеса и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве...“

Кроз овај спаситељски акт видимо Исуса као предвечног Сина и Господа Творевине. У Његовом личном имену *Исус* налазимо значење Спаситељ, као што је анђео рекао Јосифу:

„И надени му име Исус, јер ће Он спасити народ свој од грехова његових“ (Мт 1, 21). У Његовом имену *Хрис-*

За нас је, уосталом, лакше да Оваплоћење схватимо као пут спасења. И та страна је заправо важнија од свега: ми, наиме, треба да се у Христу и кроз Христа спасавамо.<sup>10</sup>

Христос на путу спасења, кроз поистовећење и упознавање људског искуства изнутра, иде до крајњих граница. Он удеоничари у људском животу и у људској смрти. „Он болести наше носи и немоћи наше узео на себе“ (Ис 53, 4). Себе је потпуно поистоветио са свеукупном људском патњом и отуђењем. Крсном смрћу је претрпео физичку смрт са телесним патњама и духов-

но страдање кроз усамљеност и напуштеност. Распети Христос је страдајући човек и страдајући Бог. Из љубави, добровољно, понудио је себе на жртву и пошао на страдање. Одолео је мржњи и однео победу. После овог дела људско страдање може да буде налик на Његово.

Распеће и крна смрт, дакле, саме по себи су победа, али нису последњи закључак. Ова победа је била скривена, било је потребно раскривање и оно се догодило. Христос је васкрсао из мртвих и тиме ослободио човека од стрепње и ужаса који су постали реалност у његовом животу. Васкрсењем је из смртног ужаса засијао живот и закон умирања је савладан и подривен.

Како су и човек и Бог сједињени у Личности Христовој, човек је учесник Васкрсења. Од тренутка Христовог васкрсења људска природа и људско биће у целини заоденути су једном за свагда квасцем вечног живота.<sup>11</sup> У литургијској молитви се говори: „Покида окове смрти; и васкрсе у трећи дан, и сваком телу отвори пут у васкрсење из мртвих, јер не беше могуће да Господар живота

буде држан у смрти.“ Смрт није могла да држи у својој власти самог Животодавца Христа и зато је Христовим васкрсењем побеђена сила смрти. Човеково призивање да буде носилац и сведок вечног живота је постало стварност. Човек верује и осећа да је он за вечни живот, али често изабере погрешно, не изабере Бога, а Он је Творац, оваплоћен, распет и страдао и на крају васкрсао. О томе да је васкрсење основ свега сведоче и чувене речи апостола Павла „Ако Христос није васкрсао узалуд је вера ваша (1 Кор 15, 14).

И Символ вере садржи тврдње о самој сржи хришћанства, о васкрсењу:

„Верујем... (у Христа) који је васкрсао у трећи дан... чекам васкрсење мртвих и живот будућег века. Амин.“

Ова вера прожима целог човека, ставља га у „будно“ стање и одређује начин његовог живота. Ово знамо јер након „верујем“ следи „чекам“. Ја верујем и зато чекам – чекам оно у шта верујем.<sup>12</sup> Када на овај начин нешто очекујемо, значи да смо се усмерили на то, да га жељно ишчекујемо. Тако се ишчекује само нешто што је већ



*тос* налазимо значење Помазаник – то ће рећи, помазан Светим Духом Божијим, онај који поседује милост. Једнако увиђамо Његово Божанство и Његово човештво. Он је *Теантропос* или *Богочовек*. Бог се очовечио. Бог премошћује настали амбис између себе и човека сједињујући се са творевином. Ово спасењско дело Божије није само враћање у првобитно стање у рају. Ово је сада ново раздобље у историји човека јер увиђамо нове могућности наше људске природе.

Оваплоћење је величанствено Божије дело које није прости повратак у прошлост, о чему говори и Свети Максим Исповедник: „Оваплоћење се у палом свету показује као искупљење, као спасење. Но, у искони оно није извољено као средство спасења, већ као испуњење тварног бића уопште, као његово оправдање и заснивање. Због тога се само искупљење уопште не исцрпљује само одречним моментима (ослобођење од греха, осуде, трулежности, смрти...). Основно је – сами факат нераскидивог сједињења природа, улазак Живота у тварно биће...“

познато и воли се. Ова вера је сусрет са Оним кога исповеда. Човек ишчекује васкрсење мртвих јер је сама вера у њему прожета финим тајанственим знањем да је Христос васкрсао из мртвих, како би њему отворио пут ка васкрсењу. Ова вера даје човековом животу осећање смисла, то је њена животворна улога. Ако је у битије

за смрт и живот за обнову и преображај у вечни живот.

Христос омогућава предукус онога што долази. Предукус може бити блеђа сенка онога што долази, а то је учествовање у врлинском животу и тајнама Цркве. Но, предукус може бити и реална слика онога што долази, а то је учествовање у Тајни над тајнама Цркве, у Светој Евхаристији. Учешћем у Светој Евхаристији човек се најприсније сједињује са Христом који је, сетимо се, васкрсао и смрт сатро. Управо Он се као храна даје човеку „због свега и за све“. „Ја сам хлеб живи који сиђе са неба; ако ко једе од овог хлеба живеће вавек; и хлеб који ћу Ја дати тело је моје, које ћу ја дати за живот света“ (Јн 6, 51).

У молитви Божанствене Литургије Светог Василија Великог се каже: „Ово чините у мој спомен: јер кад год једете овај Хлеб и Чашу ову пијете, смрт моју објављујете и васкрсење моје исповедате“. У Евхаристији се оприсутњује васкрсење. У Евхаристији постајемо сутелесници Христови, уграђујемо се у њега, спасавамо се. Заиста се спасавамо, радују нас речи молитве да је Христос „прворођени“ из мртвих. Пошто се вели „прворођени“, онда има и других. За те друге је битно да прихватају сарадњу Божије благодати. Сарадња је живот у Евхаристији која је све: прошлост, садашњост и будућност: „Сећајући се дакле ове спасоносне заповести и свега што се нас ради збило: крста, гроба, тридневнога васкрсења, узласка на небеса, седења са десне стране, и другог и славног доласка“. У будућем Царству историја ће се преобразити, остаће оно што је већ причешћено.

У Васкрсењу је садржана сва суштина наше вере и наших живота. То је оно у шта ми хришћани верујемо, чему се надамо и на чему се темељимо. То је смисао нашег рођења и циљ нашег живљења.



човека ушла вера и ако се тајанствено човек сусрео са Васкрситељем, онда се његов живот претвара у ишчекивање. Тада човек зна да ће и поред гушења у таштини света бити обновљена светлост његовог достојанства.

Човек који верује у васкрсење, из себе непрестано вапије: „Да, дођи, Господе Исусе“ (Отк 22, 20). Врло је важно разјаснити формулацију у *васкрсење*. Израз „верујем да Бог постоји“ и речи „верујем у Једног Бога“ се суштински разликују. Када се користи „да“, као да та тврдња нема никаквог утицаја на човеков живот. Док, када се користи „у“, испољава се човеково окретање Богу, ослањање на Бога и потпуно поверење у Њега. Ово подразумева личнос(т)ни однос, да се познаје Личност, а не да се зна понешто о личности.

Вера је чекање и вера је упознавање – човек у вери је у задатку, у делању. Заквашен квасцем живота, како смо назвали васкрсење, човек сазнаје да мора да бира између пролазности и вечности, између ишчезнућа и вечног живота. Сазнаје да постоје две врсте живота, живот

### напомене:

<sup>1</sup> Епископ Калистос Вер, *Православни пут*, Манастир Хиландар 2009, 50.

<sup>2</sup> Исто, 59.

<sup>3</sup> Протојереј Георгије Флоровски, *Источни оци IV века*, Манастир Хиландар 1997, 164.

<sup>4</sup> Петар II Петровић Његош, *Горски вијенац*, Београд 2003, 2329, 2330, 2331.

<sup>5</sup> Свети Леонтије Кипарски, *Против Јевреја и у одбрану икона светитеља*, Манастир Хиландар 1997, 93.

<sup>6</sup> Митрополит Амфилохије, *Основи православног васпитања*, Београд 2006, 345.

<sup>7</sup> К. Вер, наведено дело, 67.

<sup>8</sup> *Молитва првог часа*.

<sup>9</sup> *Мали молитвослов*, Свети Архијерејски Синод СПЦ, 143.

<sup>10</sup> Протојереј Георгије Флоровски, *Источни оци V-VIII века*, Манастир Хиландар 1998, 214.

<sup>11</sup> Митрополит Амфилохије, наведено дело, 149.

<sup>12</sup> Исто, 149.

Лазар Марјановић

## ГРЧКИ ЈЕЗИК НОВОГ ЗАВЕТА

*Новозаветни грчки језик, упркос свим оспоравањима његовог квалитета и достојанства, био је језик којим је проповедана истина Јеванђеља о Господу Исусу Христу. Писци књига Новог завета су говорили истину спасења, а нису установљавали философску или било какву доктрину која је почела и завршила се у историји*

За разумевање језика Новог завета, неупитно је потребно имати у виду да он у почетку није био „свештени“ језик (попут старословенског и црквенословенског) који је створен само за потребе Цркве и црквеног израза, већ да извире из конкретне историјског контекста. Међутим, каснијим закључивањем канона, језик новозаветних списа почиње да добија конотацију свештеног и богослужбеног језика и као такав бива препознат од доцнијих тумача, јер кроз списе, а самим тим и кроз писмо, непосредно делује благодат Духа Светог, која обичне, профане ствари, претвара у свете и уткане у Свето Предање.

Грчки језик обухвата историју дугу више од тридесет пет векова, те је, разумљиво, у том периоду неминовно долазило до извесних промена. Језик ранохришћанског периода није језик којим су говорили антички Грци, већ којим су говорили Јелини за време политичких неприлика у којима су се нашли након смрти Александра Великог (323. пре Христа) па до оснивања Константинопоља (330. после Христа). То је κοινή διάλεκτος (општи, заједнички дијалект), који је касније послужио за образовање новогрчког језика и његових дијалеката: καθαρρεύουσα (катаревуса, садржи доста античких речи) и δημοτική (димотики, народни). Ово значи да у време ране Цркве језик нема толико класичних примеса и сложену синтаксу као што је имао у времену античких Грка, нарочито у делима Хомера или Демостеновим говорима. Будући да су писци новозаветних списа махом припадали обичном (необразованом) народу, а не узвишеним, привилегованим круговима, те су, сходно томе, у међусобној (свакодневной) комуникацији користили управо овај језик, који су учени људи називали „језиком морнара“ и сматрали га неподесним да изрази било какво узвишено учење, а камоли

живу реч Господњу (sermo humilis). Међутим, супротно њиховом мишљењу, Нови завет је, претрпевши извесне промене и интерполације, опстао до данашњег дана. Поред тога што су писци углавном били из нижег сталежа, у једноставности израза Новог завета можемо пронаћи и теолошки смисао који се пре свега тиче Господњег доласка у свет и свих догађаја који су потом уследили. За богословску апологију кини дијалекта заслужан је Ориген, који у новозаветним текстовима види „јасан знак универзалности Христовог Спасења, јер другачије од текстова Платона и других великих класика, који су записани на изузетно лепом, попут дијаманта избрушеном, грчком језику, Христово Јеванђеље није упућено само ученим људима, већ свима без разлике“<sup>1</sup>.

Велики ослонац новозаветном грчком језику јесте превод Библије са јеврејског на грчки, такозвана Септуагинта.<sup>2</sup> Она је настала као потреба Јевреја из Александрије да имају Свете књиге на свом језику. Наиме, Александрију је око 331. године пре Христа основао Александар Велики и тамошњи Јевреји су били у директној вези са палестинским Јеврејима. Међутим, у јеврејској дијаспори је била таква ситуација да је познавање арамејског и јеврејског, услед доминације грчког језика, углавном замрло. Будући да се богослужење вршило на говорном језику, тако ни превод Септуагинте није подразумевао високу лексику грчког језика, већ управо свима разумљиву, која се налази и у Новом завету. Међутим, у преводу Септуагинте постоји извештан број арамеизама и хебреизама, који своје порекло, највероватније, дугују јеврејској дијаспори, и биће да су се они утврдили у изговору услед непотпуног познавања јеврејског језика. Будући да су се новозаветни писци, највише Свети апостол Павле, ослањали на овај превод,



Христу.

Писци књига Новог за-

не чуди појава хебреизама у самом тексту. „Из његових се посланица, дакле, очитује једна велика блискост са списима Септуагинте, што такође упућује на то да је из њих стихове цитирао пре по сећању него да их је увек носио са собом у непрактичним свицима“.<sup>3</sup> Такође, за разматрање појаве хебреизама у *Corpus Paulinum* потребно је имати у виду да је апостол Павле школован код ученог рабина Гамалила, где је Тора вероватно читана на јеврејском језику. Од 350 навода из Старог завета, колико их има у Новом, 50 је према јеврејском тексту и они се највише налазе у Господњим дијалозима и изрекама, док чак 300 потиче из грчког превода Септуагинте.

У науци, кини дијалект се углавном дели на „виши“, који подразумева стил и лексику приближну класичним списима (на пример код писаца као што су Јосиф Флавије, Филон Александријски, Плутарх) и „нижи“, који се користио у свакодневном говору, препискама, трговини... Иако су све књиге написане на грчком, људима разумљивом језику, ипак у самој анализи могу се видети извесне разлике у квалитету. Најлепши језик се може ишчитати у Посланици Јеврејима апостола Павла, Саборној посланици Светог апостола Јакова, 1. и 2. саборној посланици Светог апостола Петра, Саборној посланици Светог апостола Јуде. Такође, леп грчки језик је изражен и у списима Светог апостола Луке (Јеванђељу и Делима апостолским), сходно његовом лекарском образовању. Једноставан стил се може наћи у Јеванђељу по Марку и Откривењу Јовановом, као и у осталим јовановским списима, али то није утицало на дубоку богословску мисао коју садрже. О списима апостола Павла је већ речено да садрже значајан уплив хебреизама, али на неким местима и изражених уметничких заноса, који његову лексику чине богатијом.<sup>4</sup> Такође, у Новом завету многе речи представљају „ἀπὸ λέγόμενα“, односно, „лингвистички термин за реч која се у датом корпусу јавља само једанпут“.<sup>5</sup> Има их 686, од којих 128 у Откривењу, 37 у Посланици Колошанима, 35 у Посланици Ефесцима.<sup>6</sup>

Сумирајући овај кратак преглед, можемо извести закључак да је новозаветни грчки језик, упркос свим оспоравањима његовог квалитета и достојанства, ипак био језик којим је проповедана истина Јеванђеља о Господу Исусу

вета су говорили истину спасења, а нису установљавали философску или било какву доктрину која је почела и завршила се у историји. Да је Господ желео да установи нову грану философије, неоспорно је да би Дух Свети од простих апостола учинио *par excellence* научнике чија би лексика била неупоредиво боља од лексике најученијих људи тога времена. Такође, будући да је промисао Божија била да се Јеванђеље, а самим тим и богослужење, проповеда на вернима разумљивом језику, поставља се питање нама и свима који се противе доступности и разумљивости, због чега ограничавати живу реч Божију на узак круг људи којима образовање дозвољава разумевање старих текстова, из било каквих конзервативно-гордих побуда? Богатство језика словенске породице јесте у разноликости и могућности да се на њих преведу поједине фразе и синтаксе које ретко који језик може да преведе,<sup>7</sup> верно преносећи идеју аутора, али се већа тајна крије у садржају Тајне спасења, који постаје ближи када се јасно саопшти.



### напомене:

<sup>1</sup> М. Вешовић, *Изводи из историје истраживања језика Новог завета*, у: Б. Пендељ (приредио), *Lucida intervalla* 47, Филозофски факултет, Београд 2018, 96.

<sup>2</sup> За више информација о александријском преводу *Септуагинте*, видети: Р. Кубат, *Септуагинта*, у: *Лексикон библијске егзегеze* (приредили Р. Кубат/П. Драгутиновић); Р. Кубат, *Септуагинта*, у: *Траговима Писма II*, Београд 2015, 17-86.

<sup>3</sup> М. Вешовић, наведено дело, 106.

<sup>4</sup> О упливу хебреизама у корпус дела Светог апостола Павла видети наведену студију др Милосава Вешовића, 105-124, као и његову докторску дисертацију на тему „Термини ΣΩΜΑ И ΣΑΡΕ у контексту формирања новозаветне антропологије – историјат, семантичка и компаративна анализа“.

<sup>5</sup> В. Недељковић, *Нарак legomenon*, у: *Лексикон библијске егзегеze* (приредили Р. Кубат/П. Драгутиновић).

<sup>6</sup> За опширније студије о списима Новог завета видети: П. Драгутиновић, *Увод у Нови Завет. Основи новозаветне науке*, Београд 2010; Ј. Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, Шибеник, 2005.

<sup>7</sup> У својим предавањима, владика Атанасије говори да је само словенски језик успео да преведе следеће четири речи: Богородица, Логос, богословље и православље.

# ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

## ПРАЗНИК БЛАГОВЕСТИ ПРОСЛАВЉЕН У САБОРНОМ ХРАМУ У КРАГУЈЕВЦУ

Богородичин празник Благовести, у уторак 7. априла, свечано је прослављен у Саборном храму у Крагујевцу. Свету архијерејску Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован.

Епископ је свештенству, монаштву и верном народу Епархије шумадијске упутио укрењујућу поуку својом надахнутом беседом у којој вернике позива на веру, појачану молитву и појачан пост.

„У само једној речи обухваћена је суштина данашњег празника – блага вест, добра вест, најсветија вест, најочекиванија вест у роду људском, а то је да је на данашњи дан објављен долазак Спаситеља у овај свет. Данашњи дан је зачеће Господа нашега Исуса Христа од Духа Светога и Пресвете Богородице. Дакле, на данашњи дан се испунило оно што је род људски хиљадама година ишчекивао. Род људски је пролазио кроз разне муке и невоље и искушења, али одржао је веру и наду да ће доћи Спаситељ и да ће отклонити од њих оно што је најстрашније – а то је смрт. Чули смо данас како Јеванђеље каже да је Бог послао архангела Гаврила у Назарет девојци чистој, Пресветој Богородици, и да јој је рекао: 'Радуј се Благодатна, Господ је с Тобом јер ћеш родити Спаситеља света'. Збуњена Пресвета Богородица пита како је могуће да роди јер се заветовала девичанству и чистоти. Он њој каже: 'Дух Свети сићи ће на тебе и сила Вишњег ће те осенити'. Дух, не човек, не природним путем, него натприродним путем. Поука данашњег празника за све нас јесте управо што је Пресвета Богородица своју вољу, браћо и сестре, потчинила вољи Божијој и зато је рекла: 'Ево слушкиње Господње, нека ми буде по речи твојој'. Она у смирењу изговара ове речи и тако је и било. Зачет је Господ у утроби чистој. Браћо и сестре, да Пресвета Богородица није послушала глас архангела Гаврила и да није своју вољу потчинила вољи Божијој, она би остала једна праведна жена и ништа више. Али, зато што је потчинила своју вољу и прихватила да прими све оно што Бог шаље, зато је постала Богородица. И још нешто, на данашњи дан Господ Исус Христос прима тело људско, то огреховљено тело људско, прима природу људску на себе, да је просвети, да је освети и уздигне до престола небеског. Он постаје човек, да би човека уздигао до Бога, да човек постане бог по благодати. Род људски је хиљадама година чекао долазак Спаситеља, али неки су и поклекли. А кад човек поклекне? Кад изгуби веру. Кад ослаби наша вера у Бога, онда постајемо као она трска у пољу коју сваки и најмањи ветар обара. Зато вас молим, немојте да поклекнете, немојте да се предате у свим овим невољама које су нас снашле. Све је то Божије. Зато је наше да верујемо у Бога, да се молимо Богу, да се молимо Мајци Божијој која је Заштитница људског рода. Она је Мајка, а мајка осећа како јој дете дише, осећа кад је дете радосно а кад је дете тужно, мајчиним срцем и мајчином душом која је широка и велика. Само зато и ми треба да се њој предамо и да јој се молимо да моли Спаситеља света да отклони невоље и болести и туге од рода људског. Спасиће нас Господ, спасиће нас Мајка Божија. Мени се чини да је управо баш ово провера вере наше. Сад треба да верујемо, јер је вера основ нашег живота. 'Вером ходимо, а не знањем', каже апостол Павле. Зато, на данашњи дан, на дан када је род људски дочекао благу вест, најрадоснију вест, молимо Господа да и нама дође та радосна вест да смо оздравили. Али прво треба да

оздравимо духом, да би тело оздрвило, јер здрав дух носи и болесно тело. Молите се, не заборавите молитву, не заборавите пост, браћо и сестре. Не заборавимо да вапимо сви и да говоримо: Мајко Божија, спаси нас“, поручио је Епископ шумадијски Јован.

*Срећко Зечевић, протојереј и Урош Костић, ђакон*

## ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА КРАГУЈЕВАЦ ПОМОГЛА МОНАСТИРЕ ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

На Велики четвртак, 16. априла, Полицијска управа Крагујевац, као иницијатор и главни донатор, у сарадњи са Бекамент фондацијом, трговином Браћа Поповић, Црвеним крстом Крагујевац и осталим организацијама и предузећима, уручила је хуманитарну помоћ монаштву Епархије шума-



дијске. Ова хуманитарна акција имала је за циљ да помогне шумадијске манастире и обрадује монаштво Епархије шумадијске, будући да је због ванредне ситуације смањен број верника који ових дана посећују и помажу наше богомоље. Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован захвалио се донаторима рекавши: „За мене је велика радост што су сви ти људи имали осећај да за овај велики празник, највећи хришћански празник, мисле и о онима којима је помоћ потребна. Много то значи и хвала им, посебно што су се одлучили да ти дарови буду намењени житељима наших манастира, јер житељи наших манастира нису у манастиру да би се молили само за себе, већ је њихова дужност да се моле за цео свет“.

*Урош Костић, ђакон*

## ПРОСЛАВА ВАСКРСЕЊА ХРИСТОВОГ У САБОРНОМ ХРАМУ У КРАГУЈЕВЦУ

Васкрсење Христово је победа над смрћу, победа над грехом, победа над ђаволом, то је пролеће за душу људску. Једна васкршња песма дивно каже: *Данас Христос као сунце засија из гроба, данас грану пролеће у душама нашим.* Васкрсење је празник радости, наде, и живота.

У Саборном храму у Крагујевцу са почетком у 6 часова, уз појање Васкршње стихире *Воскресенија Твоје Христe Спа-се...* и брујање звона Саборног храма, уз упаљене свеће, отпочело је свечано Васкршње јутрење, које је служио Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, радосним



песмопојем васкршњег канона: *Васкрсења је дан, просветимо се људи...*

По завршеном јутрењу, уз речи Васкршњег тропара: „Христос Васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и онима који су у гробовима живот дарова“, почела је Света архијерејска Литургија, коју је служио Његово Пресовештенство Епископ шумадијски Г. Јован.

Свим православним верницима честитамо најсветији и најрадоснији празник Васкрсења Христосвог уз радосни поздрав: Христос васкрсе! Ваистину Васкрсе!

*Срећко Зечевих, протојереј*

### ПЕТ ГОДИНА АКЦИЈЕ „ГЛАДАН БЕЈАХ“ БРАТСТВА ХРАМА СВЕТОГ САВЕ НА АЕРОДРОМУ

Ове године братство храма Светога Саве је у току Великог поста, као и ранијих, организовало акцију „Гладан бејах“. Та акција је дело и плод наших литургијских окупљања при храму Светога Саве на Аеродрому. Она је, у практичном смислу, испуњавање (извршење) Свете Литургије – службе као служење другоме. Такође, ова пракса наше Цркве уместо голог хуманитарног карактера пре свега има евхаристијски. Ова карактеристика није ништа друго него апостолско искуство да после учешћа (Причешћа) у Телу и Крви, наше телесне очи се отварају и у свакоме ближњем препознајемо Христа, нашег Васкрслог Спаситеља и Избавитеља. Као што се свештенослужитељи са највећим страхом и трепетом брину о најмањој честици Господњој на Трпези да не остане ван Агнеца (Тела), тако се исто и брину да скупе око трпезе овог света (која је само продужетак ове прве – литургијске Трпезе) све социјално маргинализоване, одбачене, друштвено „умањене“ до честица људског постојања, јер су они наша одговорност за оно „што чусмо и видесмо“ (1 Јн. 1, 1). Нашој акцији се придружило и братство храма Свете Петке у Виноградима на челу са старешином протојерејем Драганом Брашанцем. Њихова литургијска заједница је за време Божићног поста скупила 660 оброка. Обзиром на свима познате ванредне околности изазване вирусом корона, у току Великог поста, верници храма Светога Саве показали су да им хришћанског искуства пута за Емаус није недостајало, тако да смо скупили 500 оброка, што је укупно за ову годину скупљених 1160 оброка.

Овим путем са захваљујемо свим нашим верницима који су у овогодишњој акцији учествовали и на Христов позив се, овог поста, одазвали.

*Александар Мирковић, јереј*

### ПРОСЛАВА СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ГЕОРГИЈА У НАСЕЉУ ШУМАРИЦЕ

У навечерје празника Светог великомученика Георгија у крагујевачком насељу Шумарице, у храму посвећеном овом дивном угоднику Божијем, служено је празнично вечерње које је предводио служашчи храма протојереј Срђан П. Тешић.

Сутрадан, на сам дан празновања Светог Георгија, протојереј Срђан П. Тешић служио је Свету Литургију, а у литургијском сабрању молитвено учешће је узео верни народ са високопреподобном игуманијом манастира Дивостин, мати Анастасијом и сестром Јефимијом. На прозбе су одговарали чланови хора „Свети Јакон Авакум“ предвођени протиницом Милицом Тешић.

Сви сабрани су поштовали прописе и препоруке, које је издала Влада РС за спречавање ширења вируса.

По прочитаном јеванђелском зачалу сабранима се обратио прота Срђан, који је говорио о животу и мученичкој кончини Светог Георгија. Потом је уследило освећење славских знамења које је ове године у славу и част Светог Георгија принела Снежана Милановић са својим кћеркама.

Ове године, због новонастале ситуације појавом новог вируса названог Ковид 19 није било трпезе љубави, на коју



смо навикли у духу српства и српског славарства. Освећена су славска знамења, која чине суштину славе, и на то нас је својом духовном поуком подсетио протојереј Срђан на крају сабрања. За идућу годину колач је са радошћу преузео Иван Вељановић са својом породицом.

*Александар Радовановић*

### ХРАМОВНА СЛАВА МАНАСТИРА ЛИПАР

На дан 6. маја, када Света Православна Црква слави спомен на Светог великомученика Георгија – Ђурђевдан, у трећој недељи по Васкрсу, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је празнично вечерње са петохлебницом, као и Свету архијерејску Литургију поводом храмовне славе манастира Липар. Професор црквеног појања Немања Старовлах певао је и празничну вечерњу службу и Свету Литургију, што је уз присуство монаштва шумадијске Епархије, увеличало прославу славе ове свете обитељи.



По благослову Епископа Јована, протојереј ставрофор Зоран Крстић је беседио после прочитаног Јеванђеља. У беседи отац Зоран је пре свега честитао храмовну славу сестринству манастира:

„Христос Васкрсе, браћо и сестре! Нека је срећна слава светој обитељи овој. Нека би Васкрсли Господ излио велику милост и подарио им све благослове, да напредују, да се умножава ова света обитељ и да буду здраве. Јер то нам је ова два последња месеца готово постао приоритет, да једни другима из најбољих намера желимо здравље. Може ли човек да живи у страху? Страх је пре свега осећање, истина непријатно, али врло корисно. И страх нам показује, заправо и настаје у неком моменту кад смо под претњом да изгубимо нешто што нам је вредно. У овом периоду о коме говорим, који је надам се сад већ за нама, ми смо се плашили за живот.

Оно што смо сви ми прижељкивали у тој атмосфери страха, јесте да се вратимо у нормалан живот... И шта је то што ми опет желимо тим повратком? Ми заправо желимо сигурност. Да ли је то довољно и за хришћански живот? Одговор је негативан. Хришћански живот се не састоји ни у каквим рутинама, не састоји се ни у каквом избегавању страха. И не састоји се посебно у тражењу животне сигурности". Прота Зоран нас је позвао да размислимо о томе како су се Свети мученици, и међу њима Свети Великомученик Георгије, опредељивали за Христа, а не за сигурност у овом животу, рекавши да је то етос великомученика и да је оно у шта треба сви ми да се уздамо Васкрсли Христос. Амин!"

### ПРАЗНИК СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ГЕОРГИЈА У МОНАСТИРУ ЋЕЛИЈЕ

На празник Светог великомученика Георгија манастир Ћелије колубарске прославља своју храмовну славу. И ове године празник је прослављен торжествено и свечано, празничним бденијем уочи празника и Литургијом на сам празник.

Бденије и Свету Литургију је служио игуман ове свете обитељи јеромонах Доситеј Хиландарац уз појање вероучитеља и студената теологије из ових крајева. Обзиром на обавезујуће препоруке којих се Црква придржава, слава је прослављена молитвено уз поштовање свих прописаних мера. У беседи након прочитаних Јеванђелских зачала, игуман Доситеј Хиландарац је говорио окупљеним вернима о Светом Георгију, ликовима светих у Православљу и подвигу мученика.

Након заамвоне молитве пререзан је славски колач и благосиљано је славско кољиво.

После Литургије игуман Доситеј Хиландарац се захвалио свима који су на било који начин помогли и помажу обнову ове средњовековне светиње.

### СЛАВА ХРАМА СВЕТОГ ЂОРЂА НА ОПЛЕНЦУ

На Опленцу у Храму Светог великомученика Георгија, у среду, 6. маја, служена је Света Литургија поводом храмовне



славе. Литургијским сабрањем начествовао је архијерејски намесник опленачки протојереј ставрофор Миладин Михаиловић уз саслужење протојереја Ненада Савића и ђакона Стевана Илића. Лепоти богослужења допринео је и дивним појањем хор Опленца. Нажалост, због епидемије Корона вируса, богослужењу је присуствовао мали број верника. После заамвоне молитве пресечен је славски колач.

*Стеван Илић, ђакон*



### КОСОВСКО-ЦРНОРЕЧКИ ЧУДОТВОРАЦ ПРОСЛАВЉЕН У БРЕСНИЦИ

Дана 9. маја, сунце је обасјало крагујевачко насеље Бресницу, јер је њено духовно стециште прославило свог патрона и заштитника Светог Јоаникија Девичког и Црноречког. Сходно тренутној ситуацији због појаве вируса Ковид 19, црквена слава је прослављена скромније него ранијих година, поштујући све мере и прописе која је прописала држава. Свету Архијерејску Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, а саслуживали су свештеници Епархије шумадијске. Литургију је појањем украсио црквени хор Саборне цркве на челу са протојерејем Драгославом Милованом.



Након прочитане празничне јевађељске перикопе, верном народу се обратио Епископ Јован. Владика је рекао да је основа наше вере Васкрсење, те да би без Васкрсења наша вера била узалуд. Човек сам себи није довољан, јер човек без Бога је мртав и све што је без Бога је мртвило. А ми данас славимо Светог Јоаникија Девичког коме је овај свети храм и посвећен. Многа чуда су се дешавала над његовим светим ћивотом у манастиру Девичу, где су долазили на поклоњење и по утеху, не само хришћани, већ и народ друге вероисповести.

После заамвоне молитве уследио је литијски опход око храма, а потом је Владика Јован осветио знамења славе и пререзао славски колач на платоу испред Цркве. Ове године колачари и домаћини, били су протојереј Саша Антонијевић и јереј Милош Ђурић са црквеним одбором ЦО Бресница. По завршетку службе, Владика је обишао и погледао изложбу у парохиском дому, коју су припремили ученици Основне школе „Ђура Јакшић“, са својим вероучитељем Миодрагом Крстићем.

*Марко Гаљак, вероучитељ*

### ХРАМОВНА СЛАВА У БАРАЈЕВУ

У недељу, 10. маја, на дан Спаљивања моштију Светог Саве обележена је слава барајевске цркве. У храму се сабрао верни народ Барајева и околине. Свету Литургију је служио протојереј ставрофор Видо Милић и свештеници Шумадијске епархије. Лепоти богослужења допринели су и појци барајевског светосавског храма.

После причешћа свештеника и ђакона уследило је причешће верног народа са децом. На крају богослужења уследио је трократни опход око храма и резање славског колача. Овогодишње домаћице храмовне славе биле су барајевска протиница Марија Милић и њена заова Дана Милић.

Испред храма се пригодном беседом верном народу обратио Архијерејски намесник бељанички протојереј ставрофор Видо Милић истакавши значај лика и дела Светог Саве за наш народ и при том нагласивши да смо сви позвани да му се непрестано молимо да умоли Господа за спасење свих нас.



Трудом овогодишњих домаћица уследио је богато послужење свих окупљених у порти.

*Владимир Димић, протонамесник*

### ПРОСЛАВЉЕНА ХРАМОВНА СЛАВА У ЦРКВИ СВЕТОГ САВЕ У НАСЕЉУ АЕРОДРОМ У КРАГУЈЕВЦУ

У четвртој недељи по Васкрсењу Господњем, у недељу ослабљеног, наш свети храм на Аеродрому прославио је своју славу – Спомен спаљивања моштију Светога Саве.

Свечано славско бденије, у суботу 9. маја, служио је Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење свештеника Шумадијске епархије.

Посебну радост је причињавао многобројни верни народ, који се окупио да свечано обележи навечерје храмовне славе. Том приликом се Преосвећени Владика Јован обратио верницима подсећајући их на значај празник Васкрсења у чијем се попразништву још налазимо: „Вера у Васкрслог Господа даје веру да ћемо и ми васкрснути. Ниједан празник нема толико дана попразништва колико празник Васкрсења. Ми вечерас прослављамо празник спаљивања моштију Светог Саве и нека је срећно и благословено навечерје овога празника. Када долазите у храм, да се подсећате да је храм посвећен нашем највећем светитељу. Бог даје народима светитеље који ће их водити и предводити. Нама је Бог дао Светога Саву. Шта бисмо ми били да нам није било Светога Саве, да нам он није дао праву веру?“ На крају је Преосвећени истакао веру као ослонац у овим тешким временима: „Ако имамо вере победићемо све невоље и недаће које су задесиле наш народ и читав свет. Бог вас благословио“.

Сутрадан је Свету Архијерејску Литургију служио Преосвећени Епископ Јован, са свештенством Епархије шумадијске. Пре почетка Свете Литургије, освећена су иконе Светог Нектарија Егинског, поклон Његовог Преосвештенства Јована, и икона спаљивања моштију Светога Саве, рад Марцеле Марковић, одборнице наше Црквене Општине. На свеопшту радост верног народа, ове иконе красиће наш свети храм у наредном периоду. Данашње јеванђелско зачало нам доноси причу о чудесном исцељењу одузетог код Овчијих врата, када је Господ исцелио болеснога рекавши: „Узми одар свој и ходи“. По благослову Преосвећеног, беседи је јереј Иван Антонијевић, сабраг светог храма. На почетку беседе отац Иван се дотакао недеље о ослабљеном, где је бања уствари представљала праобраз нашег крштења.

По заавној молитви, верни народ је са својим Епископом кренуо у литију око светог храма. Уз појање тропара Светом Сави, а потом је презрезан славски колач.

Овогодишњи домаћин славе је председник Црквене Општине Иван Костић, који дуги низ година несебично помаже наш храм. Свечана славска трпеза је организована у просторијама Богословије Јован Златоусти.

*Александар Ђорђевић, ђакон*

### СВЕТА ТАЈНА ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊА У МОНАСТИРУ КАЛЕНИЋ

У уторак 12. маја, када наша Света Црква прославља Светог Василија Острошког Чудотворца, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је Свету архијерејску Литургију и Свету тајну јелеосвећења у манастиру Каленић. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске. Молитвено сабрање су улепшали чланови певачке групе „Србски православни појци“ из Београда.



У својој архијерејској беседи Владика Јован је поучио верни народ да је свака Литургија, не само недељна, прослављање Васкрсења Христовог. Јер Васкрсење Христово означава и наше васкрсење. Ко ће васкрснути? Васкрснуће сваки човек који умире са Христом. Док онај који не умире са Христом, неће васкрснути за живот вечни, већ за вечну муку. Зато је човеку дата благодат да верује, јер вером можемо све да схватимо и све да прихватимо. Без вере не можемо да дођемо до праве истине, а та истина је Господ наш Исус Христос. Истина ће нас ослободити од наших грехова, од мука и невоља. Зато Господ и каже: *Ходите сви који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити*. Треба да тражимо здравље и од лекара. И њих је Бог благословио и даровао да нас лече, али наш једини лекар је Исус Христос, јер Он зна и нашу душу и наш ум и разум боље него што и ми сами себе знамо. Зато и треба да му предамо срце наше, да се Он у њега усели и у њему обитава. Али Бог обитава само у чистом срцу, или бар у оном срцу које се труди да живи чисто, Јеванђељем и Црквом.

Преосвећени је пожелео да Света Литургија и Јелеосвећење буду свима на здравље и спасење, на исцељење и душе и тела, које смо силом Духа Светога примили, молитвама Светог Василија Острошког Чудотворца.

Осврнувши се на недељу ослабљеног, Преосвећени је акценат ставио на реч. Јер само једном речју Господ исцељује ослабљеног. Реч наша треба да буде светиња. Светињи треба да служимо, а не да се Светињом служимо. Свака Црква је Витезда, али на крају све зависи од наше вере. Зато Господ и каже да је све могуће ономе који верује. На крају Преосвећени је позвао све да се помолимо Господу и Светом Василију Острошком да нам дометну вере, јер знамо само онолико колико верујемо. Нека Свети Василије уразуми и оне у Црној Гори који бране народу да дође до живота Светог Василија. Заратили су са Богом, а ко је ратовао са Богом никад није рат добио. Не ратујмо против Бога, ратујмо са својим страстима, гресима, слабостима, ратујмо против свог ега, гордости, па ће нам Бог дати благодат и бићемо радосни као што је велика радост Васкрсења Христовог.

По заавној молитви пресечен је славски колач, подељено је освећено уље и брашно, а након послужења за све присутне уследила је трпеза љубави коју је својим залагањем и љубављу приредило сестринство манастира са настојатељском игуманијом Нектаријом.

*Александар Јаћимовић, јереј*



## САОПШТЕЊЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ Г. ЈОВАНА, ПОВОДОМ ХАПШЕЊА ЕПИСКОПА ЈОАНИКИЈА И СЕДАМ СВЕШТЕНИКА БУДИМЉАНСКО-НИКШИЋКЕ ЕПАРХИЈЕ

У овом Пасхалном периоду када васцели Православни народ прославља највећи и најрадоснији Празник Васкрсења Христовог, догађаја када је живот победио смрт, истина – неистину, правда – неправду, и у таквој радости верници Епархије шумадијске на челу са својим Епископом, свештенством, монаштвом, примили су са великим болом и тугом вест да је црногорска полиција лишила слободе Првојерарха будимљанско-никшићке Епархије Господина Јоаникија и његових седам свештеника, који су часно, поштено и хришћански вршили дело Божије, то јест узносили молитву Богу и Светом Василију Острошком, те баш на тај дан, са незаконитим хапшењем, нанели бол не само Епископу, свештенству, монаштву и верном народу Епархије будимљанско-никшићке, већ пуноћи Српске Православне Цркве и целом Православљу.

Сада када смо, надамо се, на крају ове пандемије вируса COVID-19, властодршци Црне Горе желе по цену живота, са оваквим поступцима, да унесу “вирус Корону” Српској Православној Цркви и њеном православном народу. Ми верујемо Богу и узносимо Му молитве, као и Светом Василију Острошком, да просветли разум, свима онима који објављују рат Цркви, а знамо да ко год је ратовао против Цркве, рат није добио. Ово кажемо, јер Црква није људска творевина, Петрова, Маркова... већ Христова, па као таква је била и биће победник.

Владика Јоаникија познајемо више од три деценије и за то смо Богу благодарни, што је Владика Јоаникије цели свој живот био Христов и Христос његов. Стога осећамо потребу да му изразимо подршку и састрадалну братску љубав. Владика Јоаникије је духовни горостас и зато верујемо да му ниједна власт не може ништа наудити, нити га савити, нити поломити. Зато позивамо званичнике Црне Горе да својим поступцима не продубљују и онако сложјену ситуацију у Црној Гори. Сада је сва одговорност искључиво пребачена на црногорску политичку власт, а по Нашем скромном мишљењу, не треба им никаква посебна мудрост, већ да се угледају на Владика Јоаникија, који је својим поступцима показао да не прави никакву разлику међу људима, већ да са истом љубављу брине, како о својој пастви, тако и о животиња својих прогонитеља и њихових ближњих.

Молимо надлежне у Црној Гори, ако ништа друго, да покажу људско достојанство и пусте из притвора Епископа Јоаникија и са Њим заточених његових седам свештеника. У исто време, молимо се Богу и Светом Василију Острошком да укрепе Епископа Јоаникија и његово свештенство, да хришћански издрже и као такви биће победници. Као што после Голготе долази Васкрсење, тако верујемо да ће и после овога страдања Српске Православне Цркве у Црној Гори, молитвама њених угодника, доћи и њено Васкрсење.

## ОСВЕЋЕЊЕ ЗВОНА И КРСТА ЗА ПАЛИОНИЦУ СВЕЋА СА ЗВОНИКОМ У СМЕДЕРЕВСКОЈ ПАЛАНЦИ

У уторак 19. маја, у поподневним сатима, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован осветио је звоно и крст за палионицу свећа са звоником у храму Светог Деспота Стефана у болничком кругу Опште болнице „Стефан Високи” у Смедеревској Паланци.

Освећењу су саслуживали: архијерејски намесник јасенички протојереј ставрофор Велибор Ранђић, пензионисани паланачки свештеник протојереј ставрофор Радослав Сенић и пензионисани свештеник протојереј ставрофор Тихомир Анђелковић, који благословом нашег Епископа опслужује у овом храму и причешћује болеснике у овој болници.

Трудом и залагањем проте Тихомира, а на иницијативу Милутина Кокотовића, др Братислава Јаковљевића, Зорана Тодоровића, са благословом и молитвама нашег Епископа, започета је, а даће Бог и да се заврши, палионица за свеће са звоником. Ова грађевина је била неопходна овом храму, јер поред палионице, продавнице за свеће, звоника, постоји и канцеларија за свештеника, у којој отац Тихомир може да прими и поучи неку богочежњиву душу.

Крст за палионицу донирао је Љубиша Ђукић, ливац из Загорице, а звоно Горан Милетић из Смедеревске Паланке.



Владика се по чину освећења својом беседом обрати сабраном народу и говорио о значају прослављања Васкрса као и о значају Голготске жртве, за све нас и за наше спасење. Још је Владика, објаснивши зашто стављамо крстове на врхове храмова и других здања, рекао да је то знак да се испод тога налази осветљано здање, то је уједно и знак нашег опредељења и наше припадности, јер је то знак кога се највише плаше демонске силе. Такође је објаснио и значај и звона у цркви и подсетио на речи молитве освећења, као и да када чујемо звона знамо да се неко моли за нас.

После молитвословља уследила је трпеза љубави коју је прередио Милутин Кокотовић из Смедеревске Паланке.

*Владимир Степановић, ђакон*

## СЛАВА ЦРКВЕ У ЕРДЕЧУ

У петак, 22. маја, Црква Божија у крагујевачком насељу Ердеч прославила је своју храмовну славу Пренос моштију Светог Николе Светом Литургијом којом је началствовао парох ердечки протојереј Слободан Бабић. Свету Литургију је својим појањем улепшао хор младих из Ердеча.

Након причешћа верних учињен је литијски опход око храма, а потом преломљен славски колач. Прота Слободан је у крајој беседи поздравео верне и честитао им славу, подсетивши на значај благодарења за све Господу и Светоме Николају Мирилицком кога насеље слави. За све верне је старањем домаћина славе приређено послужење у порти храма.

*Мирослав Василијевић, протођакон*

## ПРОСЛАВЉЕНА ХРАМОВНА СЛАВА МАНАСТИРА НИКОЉЕ

На дан када се у нашој Цркви прославља Пренос моштију Светог Николаја Мирилицког, 22. маја, у манастиру Никоље свечано је прослављена храмовна слава. Светом Литургијом началствовао је архијерејски намесник опленачки протојереј ставрофор Миладин Михаиловић, уз саслужење свештеника Епархије шумадијске. За појање се побринуо хор „Опленац“ на челу са диригентом Маријом Ракоњац.

У проповеди која је уследила након причешћа свештеника, протонамесник Александар Петровић је најпре честитао манастирску славу игуманиј и њеном сестринству, а потом

је указао и да се Бог и Његова величина познају највише у светима Његовим.

После заамвоне молитве свештеници и народ кренули су молитвени крсни ход око манастирске цркве. Након тога уследило је сечење славског колача.

Као и сваке године настојатељица ове свете обитељи игуманија мати Евдокија заједно са својим сестринством припремила је у манастирској трпезарији славски ручак за сав богољубиви народ који се данас сабрао у манастиру.

*Стеван Илић, ђакон*

## АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА И КРШТЕЊЕ У ДРЕНУ

У недељу, посвећену исцељењу слепога, 24. маја, када Црква још прославља Свету браћу Ћирила и Методија, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је у Свету архијерејску Литургију у храму Светог великомученика Георгија у селу Дрен у колубарско-посавском намесништву. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.



За благолепије сабрања био је задужен хор „Свети Димитрије“ из Лазаревца, предвођен диригентском палицом протојереја ставрофора Марка Митића. Овом приликом Владика Јован је у оквиру литургијског сабрања крстио малог Немању, сина Марка и Наталије Банковић из Лазаревца.

Беседећи окупљеним верницима Епископ Јован је поучавао о Васкрсењу Христовом као темељу наше вере и живота. „Човек није створен за смрт, већ за бесмртност. Постоје две врсте смрти, духовна и телесна. Најстрашније за човека је када духовна смрт настане пре телесне. Духовна смрт настаје онда када се човек одвоји од Бога. Такав човек проводи живот у духовном слепилу и духовној тами. Али често телесно слепило, попут слепог човека у данашњој јеванђељској причи, подразумева духовни вид. Овај слепи човек видео је духовним очима Христа и веровао да ће доћи онај који ће му вратити телесни вид. Повратак телесног вида још га је више утврдило у духовном гледању, јер после деценија таме прво што је угледао било је лице Спаситеља“.

На крају Литургије Владика Јован осветио је мозаике на капији дрењанске порте, рад Игора Марковића, вајара из Земуна. Дрењанског пароха, јереја Бојана Чоловића, Владика је наградио чином протонамесника за љубав и труд уложен на изградњи заједнице, храма и уређењу порте храма Светог великомученика Георгија. Сабрање је завршено трпезом љубави коју је за окупљене приредио парох дрењански протонамесник Бојан Чоловић са својом породицом и верним народом.



## ПОСЕТА ПРЕДСЕДНИКА СРБИЈЕ МАНАСТИРУ ПИНОСАВА

Општина Смедеревска Паланка и манастир Светог архангела Гавила – Пиносава у Кусатку, у среду 27. маја, угостили су председника Републике Србије Александра Вучића са његовим сарадницима. Домаћин испред Општине Смедеревска Паланка био је председник Општине Никола Вучен, док су у манастиру Пиносава председника Србије дочекао Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован са свештенством, монаштво и верним народом.

Сабрање је почело у 11 часова, када је Преосвећени Владика Јован заједно са председником Србије и председником Општине Смедеревска Паланка учествовао у постављању камена темеља за нову фабрику у Општини Смедеревска Паланка, која ће, ако Бог да, ускоро запослити преко 700 радника.

На позив Преосвећеног Епископа шумадијског Г. Јована, председник Србије Александар Вучић је око 12 часова посетио и древни манастир Пиносава из XV века. Председника Србије је у манастиру свечано дочекао Преосвећени Владика Јован, заједно са архијерејским намесником јасеничким протојерејем ставрофором Велибором Ранђићем, игуманом манастира јеромонахом Петром (Драгојловићем), монаштво ове древне шумадијске светиње и верним народом. У пратњи председника Вучића, били су и Генерални секретар председника Никола Селаковић, као и председник Општине Смедеревска Паланка Никола Вучен.

Председника Србије су, по древном српском обичају, дочекала деца у народној ношњи из КУД „Кусадак“ и послужила са хлебом и сољу, а затим је у пратњи Преосвећеног Епископа Јована, свештенства, монаштва и верног народа, Председник Вучић посетио манастирски храм и поколонио се овој средњовековној светињи. Историјат ове древне светиње Председнику Вучићу изложио је игуман о. Петар, скренувши посебну пажњу да се ова светиња захваљујући помоћи Владе Србије и добрих људи из народа последњих година убрзано обнавља. Председник Србије Вучић се посебно заинтересовао у чему држава може помоћи око будућег наставка обнове ове светиње и изразио спремност да држава Србија и ове године у још већем обиму помогне његовој обнови. Посебан акценат у разговору са председником Вучићем био је на изградњи новог манастирског конака, како би манастир Пиносава имао довољно простора за нормалан живот и успешну хришћанску делатност. Овом приликом председник Вучић је и сам, лично својим новцем, дао прилог за манастир игуману манастира Пиносава.

Након обиласка манастирске цркве Председник Србије се задржао на штанду удружења жена „Пиносавке из Кусатка“, које су за високог госта, свештенство и верни народ, припремиле сплет домаћих шумадијских специјалитета. Игуман манастира Пиносава, о. Петар је са братством и сестринством манастира за високе госте организовао и свечани ручак, у току којег су Преосвећени Владика Јован и председник Вучић детаљније разговарали о обнови манастира Пиносава и могућим будућим пројектима.

После свечаног ручка председник Србије Александар Вучић је, у пратњи својих сарадника и уз манастирска звона, свечано испраћен од стране Преосвећеног Владике Јована, игумана Петра, свештенства, монаштва и верног народа.

## СЛАВА ЦРКВЕ У ЂУРИСЕЛУ

На дан када наша Црква слави Вознесење Господње – Спасовдан, у Ђуриселу је прослављена храмовна слава. Свету Литургију су служили протојереј Сретко Петковић, парох становљански, протонамесник Дејан Марјановић, парох корићански, и старешина храма у Ђуриселу протојереј Милан Живановић. За певницом су певали вероучитељ Рајко Сеновић и појак Ђорђе Јаћимовић, заједно са ученицима веронауке.

На Светој Литургији Светим Тајнама се причестио велики број деце и верног народа.

Отац Сретко је у својој беседи истакао значај празника, повезавши га хронолошки са осталим Господњим празницима, поручивши верном народу да је Црква најукрашенија када је у њој присутан верни народ на Светој Литургији. Након Свете Литургије је пререзан славски колач и освешено жито, које је припремио колачар и овогодишњи домаћин славе Јован Кнежевић из Драгобраће. После тога, уприличена је трпеза љубави за све сабране на данашњу храмовну славу.

*Милан Живановић, протојереј*

### ХРАМ ВАЗНЕСЕЊА ГОСПОДЊЕГ У СОПОТУ ПРОСЛАВИО СВОЈУ СЛАВУ

У четвртак, 28. маја, парохијани сопотског храма Вазнесења Господњег, као и претходних година молитвено су прославили своју храмовну славу. Евхаристијским сабрањем начелствовао је парох сопотски, протонамесник Горан Лукић уз саслужење ђакон Филипа Јовановића.

Надахнуту беседу у вези са празником и његовом спасоносно значају у животима свих нас произнео је отац Горан. Након Свете Литургије, крстног опхода око храма и прочитаних јевађелских зачала, обављен је помен ктиторима, приложницима, свештенослужитељима и свим упокојеним верницима овога храма. Потом је обављен благослов кољива и пререзан је славски колач који је ове године припремио студент теологије Дејан Вујасиновић са својом породицом.

*Бојан Миленовић, вероучитељ*

### СЛАВА МАНАСТИРА САРИНАЦ

У четвртак, 28. маја, када Црква Божија прославља празник Вазнесења Господњег – Спасовдан, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у манастиру Саринац. Епископу су саслуживали свештеници и игумани манастира Епархије шумадијске.

На Светој Литургији присуствовао је већи број верника који су се сјединили са Васкрслим Господом кроз Свету Тајну Причешћа.

По прочитаном Јеванђељу, верном народу се обратио надахнутом беседом Преосвешћени Владика Јован, најпре честитавши празник Вазнесења Христовог игуману и братству манастира, као и свим сабраним на Светој Литургији. Преосвешћени Владика је говорио о значају и смислу празника Спасовдана за сав род људски, а који слави васцела Православна Црква: „Овим празником прослављамо догађај Вазнесење или Узнесење Христа са земље на небо. Али Господ нас својим Вазнесењем није оставио и препустио саме себи, већ чусмо Његове речи и обећање `Ја сам са вама у све дане до свршетка века`, а кад је Господ са нама, ко може против нас? Он се вазнео на небо и сео тамо где је увек и био, са десне стране Бога и Оца. Господ се родио и дошао на овај свет и проживео тридесет и три и по године, али се никад није одвајао од Оца. Он сада оставља овај свет физички, али је присутан кроз Цркву, Литургију, Јеванђеље, кроз Духа Светога. Два пута је Господ говорио о своме Вазнесењу, једном Никодиму, а други пут на Тајној Вечери када је рекао `Ја изиђох од Оца и дошао сам на свет и опет остављам свет и идем Оцу своме`. Шта је тиме хтео Господ да каже? Хтео је да нам каже да је то и наш пут, пут нашег узношења на небо, нашег вазнесења. Јер вазнесењем Христовим, људска природа је узнета на небо и спасена. Након овог догађаја читаво небо постало је достижно човеку. Али ком човеку? Оном човеку који живи по Богу и у Богу. По речима Светог Јована Златоустог, Вазнесење Господње је потврда да се Бог спријатељио са људима. Да би се узнели на небо потребно је да збацимо терет греха са себе, злобе, мржње, себичности,

одвојености, да се покајемо и да се исповедамо. Јер ако се не ослободимо оваквог терета, он нас вуче ка земљи и не да нам да идемо горе. Овим празником ми слаavimo растанак Господа са својим ученицима, а ми знамо да је сваки растанак са оним кога волимо болан. А управо овај растанак је једини растанак који је описан као радостан. Због чега? Због тога што су Апостоли поверовали и веровали у све оно што је рекао Господ да ће се збити и што се збило. да ће испуњити Очево обећање и да ће им послати Духа Светог, који води и руководи Цркву и све нас у Цркви“.

По завршетку Свете Литургије Владика је освештао славска знамења, а продужетак Литургије се наставио за трпезом љубави, коју је припремио игуман Николај са братством ове свештене обитељи.

### СВЕТА АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА У ВЕЛИКОЈ ИВАНЧИ

У суботу 30. маја 2020. године, када наша Света Црква прославља и празнује Светог апостола Андроника и Свету Јунију, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у храму посвећеном Светом великомученику Димитрију у Великој Иванчи.

Нашем Архијереју саслуживали су свештеници Епархије



шумадијске. Евхаристијско сабрање увеличали су “Српски православни појци”.

Пре Литургије наш Архијереј освештао је у порти великоиванчанске цркве чесму са иконом Живоносног источника. У својој беседи Епископ Јован се осврнуо на значај прослављања Спасовдана. Владика је истакао да нас Господ није оставио сиротне, али ако нисмо у заједници Богочовечанског Тела Христовог, у Цркви, у литургијском сабрању, нема нас ни у спасењу. Наш Владика је рекао да је Реч Божија, Реч која оживљава, Реч која васкрсава, Реч која освећује, Реч која просвећује. То је та Реч Божија од које је постало све што је постало. Верни су упознати са мудрошћу да је хришћанин вечни ученик, који се у овом животу спрема за полагање испита за вечни живот; испит нашег живота, наших дела и испит наши недела. Пред Богом су живи само они који слушају Реч Божију и извршавају је, а духовно мртви пред Богом су они који слушају Реч Божију а не творе је. Они људи који своју веру не живе и за спасење не маре су као љуштуре, које не остварују пуно назначење свог постојања.

Након Свете Литургије приступило се трпези љубави коју је надлежни парох јереј Михаило Аврамовић са љубављу припремио у парохијском дому.

*Марко Јефтовић, јереј*



Небојша Бокић

# ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЦРКВЕ СВЕТОГ РОМАНА У РЕКОВЦУ

Црква коју су у Рековцу градили од 1909. године, срушила се, због подводног терена, 1912. године. Током градње храма „када су се већ и последњи радови довршавали, изненада је напукла земља на месту где је црква и још неолепљени зидови су се сравнили са земљом.“<sup>1</sup>

Крајем 1928. године формиран је у Рековцу одбор за подизање цркве, на челу кога је био Драг Милосављевић свештеник из Рековца. Одбор је донео одлуку да се од добровољних прилога нова црква сагради у близини среског расадника. Међу првима прилог су приложили Левачка банка – 50.000 динара, Привредна банка из Рековца – 40.000 динара и моравска Обласна самоуправа – 15.000 динара.<sup>2</sup> Поред ових био је и велики број мањих прилога. Зидање је одмах отпочело и за кратко време, до јесени 1929. године, спољашњи радови су били завршени. Планирало се да уређење унутрашњости цркве буде готово тек 1930. године, када је планирано и да буде освешена. Црква је међу највећим и најлепшим у Левчу, а само зидање стајало је преко 300.000 ондашњих динара.<sup>3</sup>

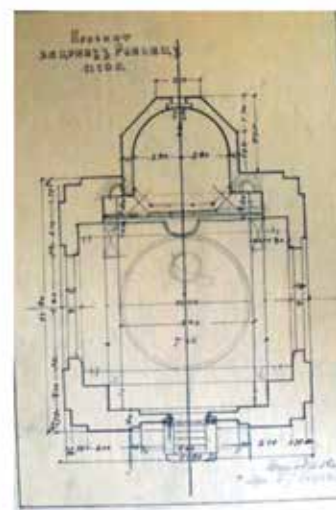
Пројекат за цркву је највероватније израђен у зиму 1928/9. године а пројектант је био архитекта Петар Ј. Поповић. Нама данас нису доступни оргинални планови већ само недатоване копије

које су чувају у уметничкој оставини у Музеју Српске православне цркве. Да је Петар Ј. Поповић аутор Рековачког храма сазнајемо посредно, на основу његовог имена у доњем десном углу. Особа која је планове копирала потписала је и пројектанта.<sup>4</sup>



П.Ј.Поповић, Пројекат цркве у Рековцу, западно pročеље

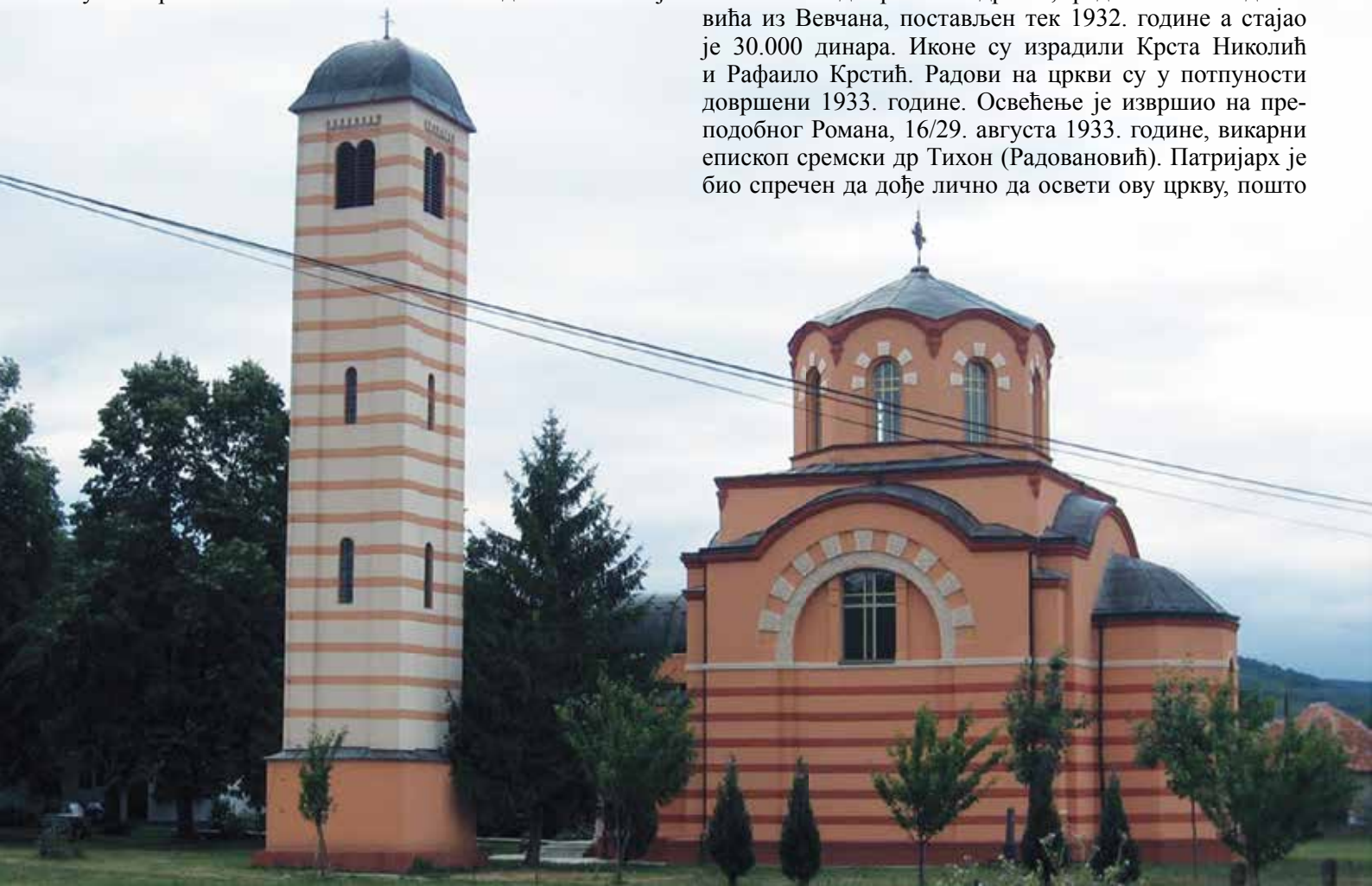
Извор: Музеј СПЦ, Оставина П.Ј.П., нив.бр. 7525



П.Ј. Поповић, Пројекат цркве у Рековцу, основа

Извор: Музеј СПЦ, Оставина П.Ј.П., нив.бр. 7523

Уређење унутрашњости цркве се одужило па је тако иконостас од ораховог дрвета, рад Николе Радиновића из Вевчана, постављен тек 1932. године а стајао је 30.000 динара. Иконе су израдили Крста Николић и Рафаило Крстић. Радови на цркви су у потпуности довршени 1933. године. Освећење је извршио на преподобног Романа, 16/29. августа 1933. године, викарни епископ сремски др Тихон (Радовановић). Патријарх је био спречен да дође лично да освети ову цркву, пошто



се налази на путовању по Војводини, па је на освећење послао свога изасланика епископа др Тихона. Епископ је допутовао 28. августа возом у Јагодину, где га је сачекао протојерејски намесник Милосављевић са свештенством. Из Јагодине се епископ одвезао у Рековац, где је одмах по доласку отслужио вечерњу службу у цркви. На Светог Романа (29. августа) у 7 часова почело је јутрење. Изасланик Њ. В. краља Александра Карађорђевића на свечаности био је пуковник Павловић, командант Крагујевачког војног округа, а претседника владе заступао



је бан Моравске бановине Милан Николић. У 10 часова почела је свечана Литургија коју је служио епископ др Тихон. Литургији је присуствовала велика маса народа из Рековца и околине. После Литургије, епископ је одржао пригодну беседу. У подне је приређен банкет за петсто званица, а после банкета било је народно весеље. Црква је подигнута највећим делом из прилога. Поред већ споменутих приложника значајну суму је приложио и краљ Александар – 20.000 динара.<sup>5</sup>

Црква има квадратну основу коју је готово у целисти прекрила осмострана купола на четвртастом постолу. Ненаметљив јднокуполни храм, без бочних певничких апсида, димензија 12x12 метара, донекле одступа од уобичајених Поповићевих решења. Спољна декорације је доста сведена и махом је концентрисана изнад прозорских отвора на западној, северној и јужној страни, као и изнад монофора на кубету. Полихромнија фасада постигнута је бојењем малтера. Данашњи спољни изглед цркве не одговара изворном стању, јер на основу старих фотографија знамо да је фасада највероватније била беле боје. Такође је врло занимљив правоугаони прозорски отвор изнад улаза који је неадекватном величином и обликом нарушио повољан визуелни утисак. Данас он није видљив и заклоњен је спољним нартексом подигнутим уз западно прочеље.<sup>6</sup>

Звоник је озидан 1958. године.<sup>7</sup>

Храм је после Другог светског рата више пута препокриван, да би дотрајали кров од ћерамиде, 1976. године, био замењен лименим.<sup>8</sup>

Парохијски дом са црквеном салом изграђен је 1988. године.<sup>9</sup>

Звоно је поклон Драге Премовић и Лепосаве Рајевац, сестара рођених у Рековцу, 12. августа 1933. године.<sup>10</sup>

Крајем XX века Рековчани су одлучили да црква буде улепшана доградњом предворја спољне припрате, улепшана стубовима. Освећење новог дела цркве заказано је на дан 29. августа 1998. године када се прославља и празнује преподобни Роман, који је међу верницима Левча и Белице у великом поштовању. Епископ шумадијски др Сава, после освећења припрате и опхода око храма, служио је Свету архијерејску Литургију. Великом броју учесника, међу којима је био и принц Томислав Карађорђевић, епископ је са новог предворја беседио,

хвалећи побожност и црквеност Левчана. Најпре је подсетио да је блаженопочивши краљ Александар, отац принца Томислава, врло ценио народ Левча, па је сваке године дане од Великог четвртка до Васкрса проводио у манастиру Каленићу, где се причешћивао и после тога на Празник над празницима ручао са својим Левчанима. О краљевској љубави према овом крају сведочи и задужбинска црква краља Александра у Опарићу. Пре него што је уручио архијерејске грамате заслужнима за подизање храмовног предворја у Рековцу, преосвећени владика Сава је призвао благослов на све вернике, остављајући им у аманет да тврдом вером граде Цркву Божију. Грамате за ревност Цркви додељене су Стојадину Марјановићу, Душанки Марјановић из Рековца, Малиши Миленковићу из Јагодине, Љубиши Жуњићу из Аустралије и Рековчанима Ивану Томићу, Љубиши Тодоровићу,

Мирославу Томићу, Драгољубу Гајићу и Животи Анђељићу.<sup>11</sup>

### напомене:

<sup>1</sup> Освећење нове цркве у Рековцу, Правда 31. август 1933, Београд 1933, 9; У Рековцу је јуче освећена нова црква, Политика, 30. августа 1933, Београд 1933, 9; Н. Ј., Обновљење храма Преподобног Романа у Рековцу, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 27. У тексту објављеном у Политици се као година рушења цркве наводи 1918. што сасвим извесно није тачно.

<sup>2</sup> Банска управа Моравске бановине је дала 15000 динара а не 20000 како пише у Времену од 29. септембра 1929. године.

<sup>3</sup> Подизање цркве у Рековцу, Време 29. септембар 1929, Београд 1929, 6

<sup>4</sup> Данијела М. Милошевић, Архитекта Петар Ј. Поповић 1873 – 1945, (докторска дисертација), Београд 2019, 90

<sup>5</sup> АЈ, Ф-74, ф230, 230/283, Освећење нове цркве у Рековцу, Правда 31. август 1933, Београд 1933, 9; Н. Ј., Обновљење храма Преподобног Романа у Рековцу, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 27; Саво М. Арсенијевић, Споменица Епархије шумадијске, Крагујевац 2009, 307

<sup>6</sup> Данијела М. Милошевић, Архитекта Петар Ј. Поповић 1873 – 1945, (докторска дисертација), Београд 2019, 90 - 91

<sup>7</sup> Саво М. Арсенијевић, Споменица Епархије шумадијске, Крагујевац 2009, 307

<sup>8</sup> Н. Ј., Обновљење храма Преподобног Романа у Рековцу, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 27

<sup>9</sup> Саво М. Арсенијевић, Споменица Епархије шумадијске, Крагујевац 2009, 307

<sup>10</sup> Н. Ј., Обновљење храма Преподобног Романа у Рековцу, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 27

<sup>11</sup> Службени део, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 41; Н. Ј., Обновљење храма Преподобног Романа у Рековцу, Каленић бр. 6/1998, Крагујевац 1998, 27

## УПОКОЈИО СЕ У ГОСПОДУ ПРОТОЈЕРЕЈ СТАВРОФОР ХАЦИ ЖИВОРАД ЖИКА МАРИЋ

Дана 7. маја 2020. године упокојио се у 86. години умировљени парох младеновачки протојереј ставрофор хаџи Живорад Марић.



Прота Жика рођен је 1934. године у селу Тулеж код Аранђеловца. Након што му је од тадашњих државних власти било забрањено да настави школовање и заврши Гимназију, због припадности монархистичкој омладини, уписује Богословију у Призрену, коју са великим успехом завршава 1954. године. Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Валеријан рукополаже га 1956. године и поставља за пароха у родном Тулежу. После проповедања речи Божије у свом родном селу, отац Живорад бива премештен на парохију у Марковцу, у којем је службовао од 1969–1975. године. Након што је протојереј Светозар Станимировић разрешен дужности пароха другог младеновачког, 1. јула 1975. године на његово место је постављен отац Живорад Марић. На другој парохији младеновачкој прота Жика остаје све до умировљења 1. јануара 1997. године. Дужност старешине младеновачког храма Успења Пресвете Богородице ревносно је обављао од 1978. до 1988. године. Од 2000. до 2003. године био је главни васпитач и управник кампа на Богословском факултету “Свети Сава” у Либертвилу, у Сједињеним Америчким Државама. Међу Младеновчанима остао је упамћен као храбар свештеник и доследан проповедник Васкрслог Христа током социјалистичког периода у којем је Црква имала много потешкоћа. Отац Жика својом непосредношћу и комуникативношћу није остављао равнодушним никога са ким је долазио у сусрет.

Јереј Живорад Марић одликован је чином протојереја 27. маја 1991. године од стране Његовог преосвештенства Епископа шумадијског Господина Саве, а 11. јануара 2004. године чином протојереја ставрофора од стране Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског Го-

сподина Јована. Добитник је високог признања Грба општине Младеновац 2011. године. Из брака са супругом Лепосавом има сина Владана, свештеника и кћерку Веру, лекара.

У петак 8. маја 2020. године, када наша Света Црква прославља и празнује Светог апостола и јеванђелисту Марка, са почетком у 13 часова Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, уз саслуживање свештенства Шумадијске епархије, служио је опело протојереју ставрофору хаџи Живораду Марићу, у храму Светог апостола и јеванђелисте Луке на Старом градском гробљу у Младеновцу.



Заупокојена Литургија, умировљеном пароху другом младеновачком, служена је истог дана у 8 часова. Епископу Јовану саслуживало је двадесет пет свештеника и четири ђакона. Током читавог дана мноштво верног народа ове шумадијске вароши се опраштало од свог вољеног проте Жике.

У својој беседи Епископ Јован се осврнуо на живот блаженопочившег проте Живорада Марића. Отац Жика, како су га сви у Младеновцу и околини звали, био је свештеник у оно тешко време за нашу Цркву и њене служитеље. Али и у таквим временима, искрена и дубока вера била је оно што је красило живот проте Живорада. Са јаком вером у Господа подносио се и такав живот, а она је проту Жика учинила омиљеним свештеником, кога и данас са поштовањем и љубављу помињу генерације верника у Младеновцу. Свештеник за верника и јесте више од обичног човека. Свештенички живот зато и јесте следовање за Господом и служење Богу и народу. Све ово чини свештенички позив узвишеним, али и изузетно одговорним. А нас обавезује да се сећамо наших упокојених и молимо Господа за њих и чинимо добра дела за покој њихових душа.

После опела, прота Живорад Марић је сахрањен у породичној гробници на Старом градском гробљу у Младеновцу. Након сахране Епископу и свима присутнима се захвалио син покојног проте Жике протојереј Владан Марић, рекавши да су његову сестру Веру и њега лично изузетно ганули гестови љубави, пажње и саучешћа, којима су у овим тешким данима за њихову породицу били обасипани.

*Марко Јефтудић, јереј*

## УПОКОЈИО СЕ У ГОСПОДУ ПРОТОЈЕРЕЈ СТАВРОФОР ИЛИЈА ПОП-ЛАЗИЋ

Дана 27. маја 2020. године упокојио се у 86. години умировљени парох поповићки протојереј ставрофор Илија Поп-Лазич.

Драги прота Илија, чије врлине са поносом спомињемо и истичемо, родио се у селу Сибници, срез космајски, 1934. године. По свршетку Богословије 1955. године, бива рукоположен у чин свештеника од стране Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског Господина Валеријана и постављен за пароха у Неменикућама. Потом је постављен за пароха у Поповићу 1965. године, одакле је отишао у заслужену мировину, да би последње године свога живота провео у Раљи, одакле је испраћен до његове вечне куће у Сибници, о којој је увек говорио са великим поштовањем.

„Живот и рад покојног прота Илије стоје као отворена књига пред нама. Драги прота, твоја оданост светој Цркви, служби Божијој и позиву свештеничком, као и топла љубав према пастви и верном народу, јесу врлине које су твој живот пратиле и красиле и за које си примио заслужена признања од црквених власти. Јер за твоје одликовање у чин протојереја ставрофора којим Света Црква награђује своје верне и ревносне служитеље и којим је и тебе наградила за верну и многогодишњу службу, јесте признање којим се добра дела и врлине овде на земљи награђују. Али за твој ревносни труд и рад, за сву бригу и неуморно старање, које си ти, драги прота, уложио у служби својој Светој Цркви и народу, мале су земаљске награде које подлежу промени и заборава, мала је људска хвала, према награди која те у небеском насељу чека и која је спремљена за све добре пастире од нашега Пастироначелника Христа, коме си верно и одано служио цео свој век и који ће ти по речима јеванђелским, дајући ти венац вечне награде казати: `Верни и добри служитељу мој, уђи у радост Господа твога`“ (Мт 25,21), речи су из беседе са заупокојене Литургије архијерског намесника космајског протојереја ставрофора Љубише Смиљковића.

Прота Љубиша је додао и да „пут који је Господ подарио проти Илији није био ни мало лак. У тим тешким временима када се више било гладно него сито, када се више било голо и босо него обучено, тада нејаки дечак креће у Богословију, у време када су Цркву Божију многи нападали. Колико је то тежак живот био најбоље знају он и његова супруга Десанка. Но вера у Васкрслог Господа им је давала снагу да из тих тешких времена изађу као победници. Врхунац славе њихове била је изградња овог прелепог храма из кога данас испраћамо нешег драгог проту. Господ је тако хтео да овај храм буде посвећен Сретењу Господњем, а исто тако је хтео да његов ктитор и задужбинар из ње буде испраћен на празник Вазнесења Господњег“.

Опело упокојеног прота Илије испред храма Сретења Господњег у Раљи служио је Преосвешћени Владика Г. Јован уз саслужење архијереских намесника и свештентства Епархије шумадијске као и многих свештеника из других Епархија, пријатеља и кумова уснулог свештенослужитеља Илије и његове породице.

Пригодним речима од оца Илије опростио се наш Првојерарх, рекавши да „прота Илија који овде пред нама

сада лежи, безгласан и без даха, без речи, ипак најречитије говори. Он данас најбоље сведочи, са дахом и дубоким уздахом, и себи и нама говори шта је човек. Ако гледамо са ове спољашње стране, видимо да је човек неко ко је дошао у овај свет и који у своје време одлази са овога света. Тако, нажалост, многи мисле. Међутим, Господ, Јеванђеље и Црква другачије нам говоре. Бог нам говори да нас је послао у овај свет да посведочимо Њега својом вером и својим животом. Бог нас је послао у свет да својим животом покажемо другима да свет овај треба рај да постане. Од нашега живота и примера које и какве дајемо другима то зависи. Да смо овде привремено сведочи нам данас прота Илија. Да овде није наше вечно станиште, да овде није наш вечити дом, да је дом



наш тамо одакле смо и настали, а то је рај. Јер овим временом, временом у овоме свету *кунујемо* оно вечно непролазно време, али га исто тако и губимо ако не живимо или се бар не трудимо да живимо хришћанским животом. Прота Илија нам сведочи да смрћу не одлазимо у ништавило, него да човек само мења начин живота да би се сјединио са Оним који га је створио, да би се видео и сјединио, па и загрлио са својим прецима и свим оним које је волео. У томе лежи нада наша, да ако будемо видели лице Божије, онда ћемо кроз Њега видети и лице предака наших. И свети Оци нам говоре да ако видимо лице брата, онда ћемо видети и Лице Божије. Колико год да се ми трудили у овоме животу, наша вечност је у руци

Божијој и у руци другог човека. Јер ако смо послужили другоме онда смо послужили и Богу, и ако Богу не служимо онда не служимо ни другоме човеку.

Ето, прота Илија провео је у овоме животу 86 година и провео је 65 година у свештеничком звању и то у време када није било лако бити свештеник и Христа исповедати, када је свештеник био сабијен само у олтар и требало је тада и у таквом времену одржати веру. Прота Илија данас полаже испит пред Господом, да ли је знао и умео да пружи утеху човеку када је долазио да исповеда грех, а грех је болест. И ако ми не узимамо лек против те болести, ми смо умрли и пре телесне смрти. А тај лек



за бесмртност, за вечност јесте Причешће, јесте Господ Христос, јесте Јеванђеље, јесте живот хришћански. Зато данас, када се молимо Богу да Господ прими душу нашег прота Илије у Царство Божије, у наручје Авраама, Исака и Јакова, да се помолимо да његов пут којим је данас пошао буде пут у Царство Небеско, а он то јесте, он ће то бити уколико је свако од нас ишао путем Божијим у своме животу. Стога, проверавајмо да ли смо на путу Божијем без обзира ко смо и шта смо, које звање или чин имали у свету и Цркви, а то ћемо моћи једино да проверимо Јеванђељем, Црквом, вером и светим Оцима. Помолимо се данас да Господ прими труд прота Илије током његовог вишедеценијског службовања“.

Тело новопрестављеног прота Илије положено је у породичну гробницу на гробљу у Сибници, где ће остати да чека васкрсење мртвих и живот будућег века.

*Бојан Миленовић, вероучитељ*



## УПОКОЈИЛА СУ У ГОСПОДУ МОНАХИЊА АНА

У Томину недељу, 26. априла, у манастиру Благовести Пресвете Богородице Дивостин служена је Света Литургија и опело монахињи Ани, која се, после краће болести, упокојила у Светлу суботу.

Началствовао је јеромонах Онуфрије из Манастира Драче, а саслуживао му је протојереј Срђан Тешић, парох шумарички. У току опела, протојереј Срђан, који годинама служи у манастиру Дивостин, обратио се присутнима пригодним речима о животном путу и монашком лику монахиње Ане.

Монахиња Ана је сахрањена на монашком гробљу манастира Дивостин.

Светој Литургији, опелу и сахрани је присуствовао најужи круг монаштва и сродника, којима је од стране ПУ издата потврда о слободи кретања у време важења мера ограничења и забране кретања лица, донетих поводом ванредног стања, уз поштовање свих мера изречених од стране епидемиолога Института за јавно здравље у Крагујевцу.

Монахиња Ана је рођена 7. марта 1939. године као Негосава Ђоковић у селу Претоке, општина Кнић, од побожних родитеља Миленка и Радојке.

Пре доласка у манастир је живела у Крагујевцу, одгајивши три кћерке и одслуживши свој радни век у крагујевачкој „Застави“.

У манастир Благовести Пресвете Богородице Дивостин долази 2. јуна 2006. године, у коме проводи све време искушеништва и монашког живота. У Манастиру Светог Николе – Драчи, 21. маја 2009. године, на вечерње Светог Николаја Мирликијског, на празничном вечерњу, Епископ шумадијски Господин Јован ју је замонашио по чину мале схиме, давши јој монашко име Ана.

Све дане свог искушеничког и монашког живота, монахиња Ана је испунила молитвом, подвигом, љубављу и преданошћу Господу, коме је верно послужила у Светој обитељи Пречисте Мајке Његове. Редовно је и активно учествовала на свим богослужењима, обављала послушања куvara и баштована, а по потреби и друга. Свим својим бићем и преко својих снага, са радошћу се трудила да послужи ближњима, Пресветој Богородици и Васкрсом Христу, који ју је призвао себи у Светлу суботу, 25. априла 2020. године. Дан пре почетка своје једномесечне болести причестила се Телом и Крвљу Христовом, којим се редовно причешћивала целог свог манастирског живота.





Ирина Јазикова

## СИЛАЗАК СВЕТОГ ДУХА НА АПОСТОЛЕ – РЕТКА ЈЕРМЕНСКА ИКОНА

*Због чега на јерменској минијатури из Балтимора апостоли бурно гестикулирају и због чега је на њој приказан Свети апостол Павле, који је у то време још био непријатељ Цркве*

„И кад се наврши педесет дана бејаху сви апостоли једнодушно на окупу. И уједанпут настаде шум са неба као хујање силног ветра, и напуни сав дом где они сеђаху; и показаше им се раздељени језици као огњени, и сиђе по један на свакога од њих. И испунише се сви Духа Светога и стадоше говорити другим језицима. као што им Дух даваше да казују” (Дап. 2, 1-4).

То је било толико задивљујуће да су чак многи питали: „Нису ли се напили слатког вина?” Деловањем Светог Духа апостоли су се преобразили, одсад ће они, обучени силом одозго, проповедати Јеванђеље по целом свету, до краја земље. Али најглавније је да се у овај дан родила Црква, која је залог новог човечанства, Тело Христово, Брод спасења.

Силазак Светог Духа на апостоле изображавали су и на Западу и на Истоку током целе хришћанске историје. У општим цртама иконографија се образовала већ до VI века, али су у свакој сликарској традицији и школи имали своје нијансе.

На јерменској минијатури из XIII века, из Јеванђеља које се чува у збирци Волтеровог музеја уметности (Балтимор, САД), ми видимо дванаест апостола који седе у полукругу, а с небеског престола исходе зраци, у којима пламте огњени језици. У целини, композиција је традиционална, али јерменски уметник на свој начин интерпретира ову икону. Он не показује апостоле да седе по рангу на седиштима, већ их показује како узбуђено гестикулирају. На горњим местима приказани су првоврховни апостоли Петар и Павле. Ми знамо да Павле није био међу апостолима на дан Педесетнице, природно, то су добро знали и средњовековни мајстори, али стара и веома присутна традиција приказује управо ову двојицу апостола на челу апостолског положаја, зато што Петар и Павле оличују пуноћу Цркве, јер је први проповедао Јеврејима, други – многобошцима.

Доле, испод свода, приказани су људи – то су они који су дошли у Јерусалим, њима се проповеђу обраћају апостоли, али они такође симболишу и оне народе којима апостоли доносе Благу вест после Педесетнице. У руској традицији на овом месту обично се изображава такозвани цар Космоса, алегорички лик, који оличава свет просвећен Речју Истине. У грчкој традицији често су се приказивали народи у виду гомиле људи

Овако о Силаску Светог Духа приповеда књига Дела апостолска.

Овај тајанствени догађај обећао је Спаситељ уочи свог Вознесења на небо и то се испунило у дан Педесетнице. Многи људи, који су тога дана дошли на празник у Јерусалим, постадоше сведоци овог чуда. Испуњени Духом Светим, апостоли су од бојажљивих постали смели, од малих – велики. Прости и неуки рибари добише способност да надахнуто проповедају, они који су знали само своје наречје проговорише многим језицима, тако да су их примали људи из других народа.

у различитим, готово егзотичним одежама. Натпис на јерменском језику гласи: „Парђани, Миђани, Еламити”, то јест, овде су набројани они народи који су, сагласно књизи Дела апостолских, слушали проповед апостола и чули сваки своје наречје (Дап. 2, 9). Међу изображеним људима видимо цара (он је с нимбом), могуће да је то цар Тридат Трећи Велики, који је први прогласио хришћанство државном религијом Јерменије. Ако је то тако, онда је разумно претпоставити да је монах, приказан поред њега, Григорије, просветитељ Јерменије. Овде је нека тамна природа, која дошаптава нешто монаху на





ухо. Овакав детаљ сусреће се веома ретко, тако да га је тешко интерпретирати. Али постоји верзија да је то кушач који покушава да одврати људе од истинског пута. У богослужбеним песмама празника подвлачи



се сједињење свих народа кроз истинску веру деловањем Светог Духа, и овај догађај супротставља се подели језика приликом изградње вавилонске куле.

Интересантно је решен и горњи део минијатуре. Престо, с којег силазе на апостоле зраци благодати, приказан је у виду изрезбареног трона, на којем лежи црвени јастук, на њега је положена бела тканина, а изнад још и црвена. Престо симболише Царство Небеско, на њему седи голуб, символ Светог Духа, окружен плавом мандорлом – сијањем славе. Зраци који исходе са престола приказани су у виду модрих потока у којима светлуцају беле пеге и огњени пламтећи језици.

Композиција је урамљена лепим сводом на стубовима са капителима. А изнад свода приказана су два предивна пауна – ове птице традиционално оличавају рај. Птице кљуцају плодове биља, које израста право из небеског свода. То је такође символ раја. На тај начин јерменски минијатуриста показује нам чудо Педесетнице као откровење о Царству Небеском.

Минијатура је необично лепих боја: на златном фону као да су драгуљи Небеског Града, блеште јарке боје – плава, љубичаста, зелена, црвена. Ово празнично велелепије начињено је да прикаже колико је драгоцен духовна ризница, којом је обдарио Господ Цркву кроз Светог Духа.

Превод са руског Горан Дабетић

## Дела хришћанске књижевности у издању Шумадијске епархије



# НОВО!

КАЛИСТА

# СВЕТИЊЕ ВИЗАНТИЈСКОГ ПОНТА

Кнежевина Теодоро била је тесно повезана са Трапезунтском империјом. Контакти кримских манастира са духовним центрима јужне обале Црног мора не само да се нису прекидали после анексије бивших поседа Византије од стране Турака Османлија, него су постали интензивнији. Након што су 1922–1923. године понтски Грци били принуђени да напусте своју земљу, већина ових светиња бива напуштена, али оне до овог часа задивљују својом величином.

## *Средњовековни Таврик и Трапезунтска империја*

Културне и економске везе византијског Таврика са црноморским провинцијама Мале Азије увек су биле веома блиске. У XVI веку литвански дипломата Михалон Литвин писао је да се до доласка Турака и Татара Кримско полуострво налазило под влашћу „трапезунтских Грка”. Тешко је схватити има ли он у виду улазак Таврика (који се тада налазио у Ператеји) у састав Трапезунтске империје у првим деценијама XIII века, или то да је у средњовековној кримској кнежевини Теодоро владала династија која је потицала из Трапезунта.

Низ аутора држи се верзије да су владари државе Теодоро, настале на Криму на рушевинама византијских поседа, били потомци легендарног понтијског рода Гавраса. Међу могућим оснивачима династије наводе дуку Халдија (1118–1140), Константина Гавраса, протераног из Трапезунта од стране Комнина, владара Амиса Теодора Гавраса (1204–1208), или по имену непознатог архонта из Синопа (1254–1266) из рода Гавраса, који је јуначки бранио овај град од Селцука.

Године 1204, када су крсташи уништили Византију и када је престала да постоји као јединствена држава, кримске династије признавале су врховну власт династије Комнина, која је основана у Трапезунту. Из писаних извора познато нам је да су у годинама владавине

Андроника I Гида (1222–1235) Селцуци заробили трапезунтски брод, који је превозио у престоницу порез, сакупљен од „Херсона и градова тамошње Готфије“. Кримске епархије Сугдеј, Херсон и Босфор биле су потчињене цркви Трапезунта. Митрополит Теодор Алански, рукоположен у Никеји 1222. године, посетивши Таврик, наишао је на веома негостопримљив дочек како од стране световне, тако и црквене власти. Уосталом, власт трапезунтских императора, принуђених да решавају проблеме борбе са турском експанзијом на Понту, над Кримом, није могла бити поуздана. У двадесетим годинама XIII века у Таврик је опустошио поход Селцука, који за резултат има контролу главне луке полуострва Сугдеја. А када је 1239. године Крим изложен нападу Татара и Монгола, трапезунтски императори нису могли да му пруже никакву помоћ. Адмирнистративно византијски Таврик био је инкорпорирани у састав номадског насеља Ђучи и опкољен.

За време Михаила VIII Палеолога (1261–1280), који је обновио Византијску империју, кримске катедре поново су се вратиле под контролу Константинопоља, што је вероватно повезано са закључивањем војно-политичког савеза Византије са Татарима, који је потврђен браком Михаилове ванбрачне кћери Ефросине и моћног беклербега Ногаја (око 1270. године). У то време у Таврику се појавила нова сила – италијански трговци, који су ступили под покровитељство Татара у стварању својих трговачких испостава на приобаљу.

У овим сложеним околностима трапезунтски императори су наставили да рачунају византијски Таврик као свој исконски посед. Титула „василевса и автократора Анатолије, Иберије и Ператеје (Таврика)“ користиће се најмање до 1374. године, када се сусреће у хрисовуљи трапезунтског императора Алексеја III Комнина, која је издата манастиру светог Дионисија на Атону.



Међутим, тешко је рећи има ли ова титула реалне основе. Видимо да је последњи град који је сачувао политичке везе са Трапезунтом био Херсон. Током ископавања на територији насеља нађено је неколико печата великих Комнина, који се датирају на крај XIII и у прву половину XIV века. Временски последњи печат припадао је императору Михаилу II Комнину (владао је 1332. године). Познато је да је 1313. године трапезунтско-синопска флота извршила успешан поход против генуеске Кафе, али не знамо о његовим последицама на политичку ситуацију на Криму.



Ако је Таврик и престао да се потчињава Комнинима, локални владари, који су претендовали на византијско наслеђе радо су увозили политичке концепције из Трапезунта. У корист овог сведочи позајмљивање двоглавог орла у својству званичног грба владара Теодоро од трапезунтских образаца. Орао којег сусрећемо на градитељским плочама „господара Теодоро”, Алексеја, 1425. и 1427. године, како се чини, обнавља двоглавог орла на парадној одећи чланова трапезунтског царског дома и налази потпуну аналогију у портрету Алексеја III Комнина и његове супруге Теодоре Кантакузин (1374) из атонског манастира Дионисијат.

Владари Теодоро закључили су војно-политички савез са Комнинима. Алексејева кћер Марија удала се за трапезунтског деспота Давида, касније императора. Године 1446. Давид је на челу трапезунтске флоте извршио поход против генуеске Кафе, како видимо уз сагласност са владарем Теодоро. Такође се претпоставља да је син и наследник Алексеја, Јован, ступио у брак са Маријом Асанином Палеолог управо у Трапезунту и неко време живео са невестом на поседима Комнина.

Османска анексија Трапезунта (1461) и Теодоро (1475) ставила је тачку на последње слободне византијске државе на Пону. У одсуству политичке власти

функцију бриге о народу преузела је на себе Црква. Иако су се Готски митрополити, који стајали на челу кримске хришћанске заједнице, непосредно потчињавали Константинопољу, везе са трапезунтском црквом и особито богатим понтским манастирима биле су веома активне. Посетивши их у првој половини XIX века путник Г. Караулов саопштава да се у тамо сачуваним рукописима „садржи много изузетно интересантних казивања о Криму и о његовим пређашњим обитељи-ма византијских Грка”. Нажалост, документи о којима је писао Караулов, у садашњем тренутку су изгубљени или тешко доступни.

Даље ћемо испричати о најважнијим духовним центрима византијског Понта, који су били непосредно повезани са историјом Крима...

### *Храм Свете Софије*

Велики Комнини, који су успоставили своју власт на Понту 1204. године, сматрали су себе законитим наследницима византијског императорског престола, а своју државу истинском Византијском империјом у изгнанству. У Трапезунту су изградили цркву Свете Софије по аналогији са константинопољском Софијом, главним храмом Васељенске Цркве. Трапезунтска Света Софија била је црква престоног манастира – важног духовног центра империје Комнина. Манастир се састојао од неколико грађевина. Главна крсто-куполна црква, грађевина са три апсиде, од којих је централна основа петоугаона, мозаичког пода и три галерије са стубовима, који стоје на платформи, са чије стране се налазило 18 гробница – црква Свете Софије, један је од најбољих примера византијске црквене архитектуре.

На неколико метара ка северу од основног храма налазила се црквица, осликана фрескама. Она је порушена у XIX веку. На 20 метара од свете Софије до овог часа уздиже се кула, око које су се у епохи Комнина налазиле манастирске грађевине.

Трапезунтска Софија изграђена је у годинама владања Мануила I Комнина (1239–1263) и осликана је фрескама. Касније су до ње изградили малу цркву. Кула се датира у прву половину XV века, у њој су сачувани прикази њених градитеља Алексеја IV Комнина (1417–1429) и његовог сина Јована IV Комнина (1429–1459). Намена куле није сасвим јасна. Постоји мишљење да је то била астрономска опсерваторија, али је вероватније да је то звонара.

Посебно интересовање за тражење трапезунтско-кримских паралела представљају фреске куле. У апсиди која се налази у њеној капели је Деизис – Христос Пантократор, поред којег стоје Јован Крститељ и Богомајка. Деизис је овде помешан са сценом виђења пророка Језекеља. Аналогију оваквом релативно ретком решењу налазимо у Успењској цркви кримског пећинског града Ески-Керман. Испод Деизиса у кули манастира Свете Софије налази се Тајна вечера, у нижем регистру је Служба светих Отаца. У ески-керманском храму Успења уметнута је Тајна вечера, а одмах испод Деизиса изображено је Поклоњење Жртви – варијанта иконографског сужеа Службе светих Отаца највише раширена на Криму. Да ли је могуће да су у Таврики узимали за образац трапезунтски престоначки живопис? Мисли се да поређење иконографских програма фрескописа оба споменика може дати одговор на ово питање.

Манастир Свете Софије преживео је османско освајање Трапезунта. Године 1509. он је још постојао, али до 1609. године Турци су отели храм од Грка и претворили га у џамију.



Године 1962. Света Софија постала је музеј и налазила се у том статусу 52 године. Међутим, 2012. године муслиманска заједница затражила је повраћај од министарства културе Турске, „убедљиво доказавши“ да музеј „незаконито заузима“ здање храма. У храму је 5. јула 2012. године поново почела да делује џамија. У садашњем моменту води се реконструкција здања, којом се оспособљава за потребе локалне муслиманске заједнице.

#### *Манастир Светог Јована Претече у Вазелону*

Манастир Светог Јована Претече основан је у III веку. Смештен је високо у Понтским планинама, које су покривене густом шумом, на висини око 1200 м изнад нивоа мора, приближно на 50 км јужно од Трапезунта, на планини Вазелон, или на старогрчком Завулон. Планина је тако названа у спомен Завулону, сина старозаветног пророка Јакова. По свом спољашњем изгледу манастир са фасадом и келијама из XIX века, скривен у пећини, у многоме подсећа на манастир Сумела. Али планина Завулон није толико стрма као што је Мела, иако је висина Вазелона изнад нивоа мора већа него Сумела.

Као резултат преправљања манастира у XIX веку, од средњовековних споменика није остало много. Изузетак је капела Светог Илије, смештена на тераси, на 30 метара од здања из XIX века.

То је проста капела у облику свода, са једном полукружном апсидом. Капела је осликана фрескама. Још у 60-им годинама XIX века истраживачи су их нашли добро очуваним, са изузетком изображених ликова. Варварско уништавање ликова светих на средњовековним фрескама још једна је жалосна паралела између кримских и трапезунтских храмова. Међутим, систематско коришћење капеле за преноћиште са паљењем отворене ватре у њој довело је до брзог уништавања знатног дела живописа.

Храм је познат из писаних извора и односи се на великокомнинску епоху. Фреске су из каснијег периода, претпоставља се из XVII века.

У манастиру је постојала велика библиотека. Акти

Вазелонског манастира од XIII до XVIII века, драгоцен су извор за историју Византије, и сведочанства о њеном духовном и друштвеном животу. Године 1923. Турци су, учинивши геноцид у Малој Азији, настојали да униште сваки спомен о њима. Манастир је био разорен и порушен, његове драгоцености опљачкане, а фрескама је причињена непоправљива штета.

#### *Манастир Сумела*

Императорски, патријаршијски, ставропигијални манастир Пресвете Мајке Божије са планине Мела, познатији је као Сумелски манастир, или Панагија Сумела.

По предању сама Мајка Божија показала је грчким монасима Варнави и Софронију где да изграде манастир и сместе Њену икону, познату као Панагија Атиниотиса. Око 1300. године манастир се састојао од свете пећине, извора и дрвених келија, изграђених на стени изнад реке Панагије. Покровитељи манастира били су императори Јован II Комнин (1286–1297), Алексије II (1297–1330) и Василије (1332–1340). Овај највећи духовни центар више пута се спомиње у писаним изворима великокомнинске епохе. Манастир је имао богате поседе и разноврсне пореске олакшице. Император Мануило III (1390–1417) донео је на поклон манастиру честицу Крсног дрвета. До 1461. године у манастирском комплексу улазиле су, осим келија и пећине која је до тог времена била осликана фрескама, такође девет или десет капела.

Манастир је сачувао свој утицај и за време османократије. Сагласно легенди, султан Селим (1512–1520), који је, док је био наследни принц, управљао Трапезунтом, поклонико је манастиру комплет масивних сребрних свећњака. Већина капела биле су осликане у XVII и XVIII веку. Без обзира на значај који је манастир имао на Понту, претпоставља се да је бројност његових житеља била невелика и једва да је превазилазила 10 до 15 монаха.

Године 1864. у манастиру је извршено велико преуређивање. Уместо старих келија, које су висиле са литица као птичија гнезда, била је изграђена савремена фасада, библиотека и аквадукт. Нова здања предвиђена су за пријем хиљада ходочасника, који су се стицали у манастир 15. августа, на празник Успења Богомајке.

Манастир је силно пострадао у годинама Првог светског рата, пошто се налазио на линији фронта између руске и турске војске. Последњи монах напустио је обитељ 1926. године. Једно време тамо се налазила јазбина турских бандита, ови су неколико деценија наносили споменику колосалну штету. Године 1961. овде је изграђена штапска просторија Државног експериментал-

ног шумарства. Данас је у манастиру туристички објекат. Многе светиње манастира данас се налазе у западним музејима или у појединачним колекцијама. Од 84 манускрипта манастирске библиотеке претекло је само 67, место њиховог чувања постао је Археолошки музеј у Анкари.



Још у XIX веку било је исказано мишљење да кримски манастир Панагије у Маријеполу (сада манастир Успења Богородице у Бахчисарају), на размеђу XVI–XVII века постао резиденција митрополита Кримске Готије, налазећи се у непрестаном општењу са Сумелским манастиром. Легенде повезују оснивање Успењског манастира на Криму са чудесним појављивањем иконе Мајке Божије, која је потицала из Анадолије. Исказивало се мишљење да је ова икона (сада изгубљена) представљала копију сумелске иконе Мајке Божије. Развијајући претпоставку Берта-Делгарда о њеној вези са чудотворним сумелским ликом Одигитрије, истраживач православне уметности Н. П. Кондаков установио је композициону сличност Кримске-Маријеполске иконе са изображењем Богомајке из цркве Санта-Марија Мађоре у Риму и исказао је мишљење о утицају сумелског и мариополског лика на формирање иконографије икона Одигитрије – Аксајске и Зимненске, које су поштоване у Русији.

Сумелски манастир имао је права патријаршијске егзархије у широком рејону и располагао манастирским поседима – метосима, међу њима и на Криму. У цркви Свете Тројице у кримском селу Керменчик на зиду је пронађен натпис са датумом 176? године и спомињањем

сумелског монаха Гервасија. Овај исти Гервасије посетио је грчку цркву у Стили. Могуће да је, будући да је био црквени ревизор (периодевт), посећивао цркве које се налазе у поседу Сумеле. Гервасије је умро и био сахрањен у манастиру Светог Георгија на Фиоленту 1775. године.

По другој верзији, коју је изнео јелиниста Дмитриј Спиридонов, Гервасије је посетио Керменчик у својству старијег клирика, који се налазио на територији Готске митрополије у периоду прогонства митрополита Гедеона у манастир Метеоре (1750–1760. године). Он је може бити истоветан монаху Гервасију Налчађи, келијнику митрополита Игњатија Халдијског, који се спомиње у архивама Сумелског манастира.

Сам митрополит Гедеон био је у преписци са митрополитом Ананијем Трапезунтским и сумелским игуманом. Ови документи, који би могли да осветле последње године постојања Готске митрополије, нажалост нису штампани.

Године 1775. у Лајпцигу угледала је светло дана књига под насловом „Служба преподобним оцима Варнави, Софронију и Христорфу, оснивачима Сумелске обитељи“. Она садржи описе подвига кримских мученика о којима је сећање у отаџбини предато забору. Реч је о јеромонаху Никифору, обешеном у Кафи 1730. године због одбијања да се одрекне вере, јеромонаху Давиду, убијеном 1725. године према личној оптужби, детету Естафију (1759) и Давиду, економу митрополита Готског (1770).

Управо у Сумелском манастиру Караулов је пронашао житије свете владарке Сугдеје, Теодоре, које је штампао у виду легенде. Оригинални текст житија је изгубљен.

#### *Манастир Светог Георгија Перестериота*

Од три велика манастира Мацуке, историја овог манастира је најмрачнија. Претпоставља се да је основан 752. године, разрушен је и запуштен 1203, обновљен 1393. Манастир је поседовао једну од најбољих библиотека на Понту, међутим од ње данас ништа није остало. Највећи део средњовековних манастирских здања био је разорн пожаром из 1904. године, после чега је манастир претрпео капиталне преправке.

По мишљењу Х. Ф. Бајера (највероватније, погрешном) у овом манастиру је сахрањен Јован, наследник Алексија, владара Теодоро.

*Превео са руског Горан Дабетић*





## УМНОЖАВАЊЕ ЉУБАВИ, ПРЕПОДОБНИ ДАВИД ГАРЕЦИНСКИ

*Грузијска Православна Црква 20. маја празнује спомен преподобних отаца Јована Зедазнијског и дванаест његових ученика – „других апостола” Грузије. Пристигли у VI столећу из Сирије постали су настављачи подвига Свете равноапостолне Нине у хришћанском просвећивању Иверије и покретачи манастирског градитељства у грузијској земљи. А у четвртак по Вазнесењу Христовом, савршиће се празновање преподобног Давида Гаречијског – по предању, омиљеном ученику преподобног Јована, оснивача велике светиње Грузије – Давидо-Гаречијске лаври*

*По апостолском призиву*

У Тбилисију, у олтару Патријаршијске катедралне саборне цркве Цминда Самеба – Пресвете Тројице – чува се у ковчегу невелики округли глатки камен тамно окер боје са црвенкастим тачкама. Ова чудотворна светиња Грузијске Православне Цркве јесте Камен Благодати. С њим је повезано следеће предање.

Протицао је VI век од Рођења Христовог. Ка подножју горе на северозападу Јерусалима (од епохе Крсташких похода биће позната као Гора Радости) приближавало се неколико инока који су прошли тежак пут из далеке земље, називане Сакартвело, или Иверија. Старац, који беше на челу ходочасника, изненада рече својим сапутницима: „Ја, грешни, не усуђујем се ходати по земљи по којој су ступале ноге Господа”. Отпустивши



ученике, не пође даље, а када је дошао час да се врати назад, купи са земље три обична камена, верујући у души као да их је узео са Христовог гроба. У то време Јерусалимском патријарху у сну се појавио анђеоло и рекао да је један од ходочасника „вером својом однео сву благодат из Јерусалима”. Патријаршијске скоротече стигше монахе и узеше два камена, а један оставише, преневши старцу речи патријарха: „Један део дарујем ти за твоју пустињу, узми овај камен као благодат, у спомен и ради подсећања на твоју веру”.

Ово дирљиво предање, чијем се материјалном сведочанству до овог часа поклања православна Грузија, приповеда о великом светитељу Грузијске Цркве, једном од родоначелника грузијског монаштва – преподобном Давиду Гаречијском.

Преподобни Давид био је међу дванаест сиријских отаца који су

дошли у Грузију средином VI века са својим учитељем, преподобним Јованом, који је постао просветитељ источног дела земље – Картле. По предању, сама Мајка Божија послала је пустињака Јована у земљу Иверију да настави дело равноапостолне Нине. Примивши у сну упутство Пресвете Богородице да изабере себи као

стране омогућило образовање обитељи поред места где су се подвизавали столпници – на пример, предивни и величанствени манастир Калат-Симан, повезан са именом првог столпника – преподобног Симеона (†389). Будући ава Давид Гаредијски вероватно је за цео живот сачувао сећање о томе како је, напуштајући Антиохију и упућујући се у Грузију, њихов учитељ привео своја чеда млађем следбенику светог Симеона – Симеону Столпнику Дивногорцу, и овај им је предао благослов.

Морамо рећи да је инокско мисионарство било веома раширена појава у Сирији. Проповед хришћанства на Истоку – не само у Грузији, Јерменији, него и у Монголији, Кини – била је скоро увек заслуга Сиријаца. Грузијска Црква приближно до средине V столећа налазила се под јурисдикцијом Антиохијске патријаршије. Грузијски младићи учили су се у богословским школама Антиохије и Низибиде. У Сирији, у заједничким монашким насеобинама на Црној гори обитавале су придодшлице из Иверије. Постоје сведочења да је први превод књига Старог Завета на грузијски језик био начињен на основу сиријских рукописа.

#### *Са учитељем и без њега*

Шта је још могло да сачува сећање на прве кораке Светог Давида у новом крају? Житије преподобног Јована Зедаснијског приповеда о томе како су, приближујући се древној престоници Грузије, Мцхети, путници били с великом почашћу дочекани од клира и народа на челу са католиком Картли Евлалијем; како су се поклонили светињама катедралне саборне цркве Светицховели, у чијој ризници је чуван Хитон Господњи; како су обишли Источну Грузију, проповедајући о милости Божијој, вршећи чуда и исцељења...

Након неког времена ава Јован је изабрао за место њиховог боравка гору Задени близу Мцхете. Гора је имала рђаву славу: пре се овде налазио многобожачки храм и иноцима је преостало да се потруде како би је молитвом и постом (види: Мт. 17, 21) очистили од злих духова и претворили у посед мирних монашких подвига. У први манастир на овдашњој земљи почели су да се окупљају ходочасници, многи од њих попунили су монашку братију – обитељ је нарасла, задобијајући форму киновије, са животом под руковођењем настојатеља и духовног оца, са послушањима распоређеним између братије.

Једанпут је, говори Житије, преподобни Јован примио вест одозго да му је време да отпусти своју духовну децу и да њима предстоји да се разиђу по целој Грузији како би основали своје манастире и умножили проповед хришћанства.

Тако је Давид са својим учеником Лукијаном, по примеру преподобног Јована, на гори Мтацминда у близини Тбилисија, најпре направио келију и невелику капелу у пећини. Сваког четвртка спуштали су се у град и проповедали. У житију Светог Давида приповеда се да су једном приликом многобошци, поклонници ватре, поткупили трудну жену, с тим да она укаже на Давида као на оца њеног детета. На суђењу је преподобни штапом дотакао њен стомак и заповедио детету да наведе име оца. По предању, након што се чуло име виновника, клеветница је у мукама родила камен. Жалећи због оног што се десило, Давид је узнео молитву, и на планини Мтацминда избио је извор, чија вода исцељује бездетне



саподвижнике дванаест ученика, одлучио је да се сасвим ослони на Промисао Божији и изабрао их жребом. Шио Мгвимски, Давид Гаредијски, Антоније Марткопски, Тадеј Степанцидски, Стефан Хирски, Исидор Самтавијски, Михаил Улумбијски, Пир Бретски, Зенон Икалтојски, Авив Некрески, Јесеј Цилкански и Јосиф Алавердски – сви су касније добили своја друга имена по местима где су основали свете обитељи или заузели архијерејске катедре. Од назива планине Зеда-Задени близу Мцхете, коју је преподобни Јован изабрао за место свог боравка и тамо основао први манастир, назвали су га Јованом Зедаснијским.

Какво је древно духовно наслеђе хранило ове нове апостоле? Они су узрастали у средини сиријског монаштва, које је заузимало посебно место у историји хришћанског аскетизма. Постоје разни погледи стручњака на ово питање, али овог часа су многи спремни да признају да идеал монаштва и монашког начина живота у својој првобитној форми, чак премашујући Египат и Палестину, води своје порекло од Источних Сиријаца. У IV–VI веку по целој Сирији деловало је мноштво манастира и великих монашких центара, који су привлачили многобројне ходочаснике и следбенике. У Едеси је у то време настала велика аскетско-богословска школа, која је имала значајан утицај на формирање инокских заједница. Истовремено управо се у Сирији родило столпништво – јединствен вид индивидуалног подвижништва, које је са своје



и обнавља женско здравље. Извор постоји и данас, и већ су небројена покољења жена примила од њега благодатну помоћ. На оном месту где је некада стајала проста капела преподобног Давида, изграђена је црква, коју су назвали Мамадавити („Отац Давид“), али она такође није сачувана. Садашња црква подигнута је овде крајем XIX века.

Убрзо су монаси одлучили да треба сасвим да се удаље од света. Нашли су пуст крај у Кахетији, на падини горњег гребена Гарече, приближно на седамдесет километара југоисточно од Тбилисија. Од тог момента почиње историја велике светиње Грузије – Давидо-Гарецијске лавре, која је све до XX столећа била највећи духовни и културни центар на Кавказу.

### *Оци пустињаџи*

Вода је један од највећих Божијих дарова човеку. Али на Гаречијским планинама готово да нема воде. Гаречијска пустиња је сува, сурова, лети гори на врелини од 50°, зими мраз достиже до –30, падавине бивају само неколико пута годишње. Очигледно је тако било и пре много векова: Житије преподобног Давида приповеда о томе да су, долазећи у Гаречи, подвижници исклесали сваки за себе камено лежиште у малим природним пећинама планине, молили се под отвореним небом, хранили се травом, корењем и млеком, које су добијали од дивљих срна, пили су кишницу скупљајући је у удубљењима у стенама.

У наше време митрополит Горијски и Атински Андреј (Гвазава), који је 1990. године био намесник обновљеној Давидо-Гарецијској лаври, присећао се: „Услови живота у манастиру су били тешки: воде, како питке, тако и за животне потребе, тамо никада није било – сакупљали смо кишницу, користећи притом старинске резервоаре...”

По молитвама преподобног Давида и овде је настао свети извор, али крајње аскетског својства: касније је добио поетичан назив „Давидове сузе” – у суштини, то је вода која помало цури кроз дебелу стену у једној од пећина.

Убрзо се код отшелника појавила прва црква, исклесана у стени и освећена у част Преображења Господњег. Ктитор овог малог храма постао је руставски велможа

Бубакар, који је, поверовавши у Христа после чудесног исцељења од стране преподобног, крштен са свим својим укућанима.

Као што је то најчешће бивало у историји монаштва, подвижници нису могли дуго да остану у својој самоћи. Код њих су почели да долазе и насељавају се у пећинама људи који су тражили спасење. Образовао се први манастир – овај који се сада назива лавром Светог Давида. Много келија је издубљено на горњој падини.

У његовој близини следбеници преподобног Давида почели су да граде нове обитељи. Додо Гаречијски је по благослову учитеља основао манастир Додос-Рка (на грузијском – „грana Додо”) у име Пресвете Богородице. Лукијан, сагласно предању – манастир Наглисмцебели („Крститељ”) у име Светог Јована Претече. Обитељи су биле уређене по сиријском општежитељском уставу; упоредо с њима подвизавали су се и анахорети, држећи се по страни од сваког општења. На крају живота преподобног окупило се око њега приближно две хиљаде ученика.

Када је старцу био открвен час његове кончине, сабрао је све насељенике Гарече и опростио се с њима. Представио се преподобни Давид у четвртак по Вознесењу Господњем и био погребен у Преображењској цркви Давидо-Гарецијске лавре. Тамо се касније упокојио и преподобни Лукијан. Још у VI столећу Грузијска Православна Црква прибројала је Давида и Лукијана лику святих. Током векова њихови гробови нарочито су поштовани и били место ходочашћа. У Грузији нема традиције обретења моштију; године 2000. гробницу преподобног Давида Гаречијског су отворили, убедили се да су мошти на месту, умиле их, узели малу честицу и оставили све онако како је и било. Преподобни Давид мирно почива у скровишту поред олтара древног Преображењског храма свог манастира.

### *Лавра у историји*

Током векова у Давидовој лаври није се гасио монашки живот. Споља се обитељ мењала – нарастале су пећинске келије, терасе, мостићи... Свој савремени облик лавра је задобила у IX веку, када ју је доградио преподобни Иларион Картвели (822/3–875/6), који је изградио и нове цркве на територији манастирског ком-



плекса. Највећи процват Давид-Гареци десио се између XI–XIII века – у периоду обнављања после налета Турака-Селцука. Потом су били нове најезде и разарања, међу њима и најстрашнија: године 1615. у Пасхалној ноћи, персијски шах Абас I заклао је све монахе Гарееце, који су се сабрали на службу код малене цркве Христовог Васкрсења. Предање је на различите начине сачувало број мученика – од шесто до шест хиљада људи, али је познато да је после овог трагичног догађаја светиња

који је био изграђен у периоду процвата Гарееци у XI–XII веку и који је сачувао сведочанства тадашње јединствене школе фрескописа.

### *Преподобни Давид Гареецијски у Москви*

Без обзира на променљиве политичке околности, Руска и Грузијска Црква увек су имале мноштво тачака прожимања. Тако се и грузијски свети првих векова хришћанства, преподобни Давид Гареецијски, на задивљујући начин крајем XX столећа обрео у Москви, у свом „дому”, који је постала црква Живоначалне Тројице на Грјазах, која стоји на Покровки, поред Чистопрудног булеvara.

Као што приповеда настојатељ Тројицког храма, протојереј Јован Каледа, све је почело 1990. године својеврсним мисионарством О. В. Шведова, старешине храма Преображења Господњег у Тушину, где је служио и отац Јован: велики познавалац и поштоватељ грузијских святих, Олег Васиљевич је редовно доносио у Москву воду са извора преподобног Давида на гори Мтацминда код Тбилисија, и постао је иницијатор молебна светоме у својој цркви. Убрзо су случајеви чудесног исцељења женских невоља и избављења од бесплодности натерали чак и најокорелије скептике да поверују у силу заступништва преподобног.

Традицију молитвеног обраћања преподобном Давиду отац Јован је пренео у Тројицку цркву на Покровки, када је био одређен за њеног настојатеља. Молебне су почели да служе сваке недеље. На почетку су за своју цркву наручили невелику аналојну икону светога – у том моменту јединствену у Москви, касније су сакупили средства за велики живописани лик. Аутор обеју икона била је иконописац Нина Михајловна Носова (која је касније примила постриг под именом Тихона, и постала монахиња Стефано-Махричког ставропигијалног манастира).

У цркви пребива још једна икона преподобног – дар намесника Давидо-Гареецијске лавре, и изванредна по стилу икона преподобног Јована Зедаснијског и његових дванаест ученика, коју је даровао намесник манастира Светицховели, архимандрит Серафим. Парохијани Тројицке цркве нису остали дужни и, између осталог, послали су грузијском светитељу свој принос – шивени покров за његову гробницу у храму Преображења Господњег. Они су радили над покровом неколико година под руководством стручњака, између осталих, Ирине Андрејевне Кеслер, уметничког руководиоца златовезне радионице Алексејевског ставропигијалног манастира. Када је покров био готов, зналци су оценили овај рад као достојан наставак традиције староруске уметности златовеза. Високу оцену труда Московљана дао је и Његова Светост Католикос-Патријарх целе Грузије Илија II.

Тако, пролазећи све просторне, временске и државне границе, смирени монах, Свети Давид Гареецијски наставља дело ради којег је живео и узносио своје молитве на благословеној земљи Сакартвело – дело умножавања љубави.

(Материјале припремила Јелена Володина.)

*Превео са руског Горан Дабетић*



практично опустела и живот се касније наставио само у три од двадесет обитељи. Међутим сачуван је ауторитет „грузијске Тиваиде” као просветитељског центра и носитеља духовног идеала за целу Грузију.

У совјетско време, 1923. године Гареецијска лавра била је затворена. Крајем 1940-их година на територији комплекса био је размештен војни полигон; као резултат тога пострадале су или у потпуности биле уништене многе цркве у стенама, фреске и споменици епиграфике. Лавра је постепено почела да се обнавља у 1970-им годинама, а 1990-е године у њу се вратила монашка молитва. Први намесник лавре Светог Давида постао је Ираклије (у постригу Давид) Махарадзе – бивши надзорник музеја-заповедника, који се налази овде – по образовању архитекта, који је примио свештенички чин и монаштво – сада Његово Високопреосвештенство, митрополит Алавердски.

Данашња Гарееци обједињује око дванаест храмовних ансамблеја. Грандиозни манастирски комплекс распростира се готово на 25 километра, као да је расекао Гареецијски ланац, по којем је у совјетско време прошла граница између Грузије и Азербејџана. Поједине јединствене грађевине обреле су се на туђој територији, и суседи досад не показују жељу да врате Грузији њено наслеђе.

Данас је манастир Додос-Рка најпознатији. Он, са сачуваним древним натписима на стенама – на разним језицима – који су изведени са несвакидашњим умећем, привлачи многобројне ходочаснике. Ту су још и обитељ Натлисмцебели с пећинском црквом Светог Јована Крститеља, која је направљена од ученика светог Давида, а могуће и од самог аве, као и манастир Тетри-Удабно

# СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

*Његово преосвећенство Епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. априла до 31. маја 2020. године:*

## **Осветити:**

Икону Светог Нектарија Егинског за храм Светог Саве у Крагујевцу, Архиепископско намесништво крагујевачко, 10. маја 2020. године;

Крст и звоно за палионицу свећа при болничком храму Светог Деспота Стефана у Смедеревској Паланци, Архиепископско намесништво јасеничко, 19. маја 2020. године;

Иконе Пресвете Богородице са Господом Исусом Христом и Светог великомученика Георгија за стубове на уласку у порту храма Светог великомученика Георгија у Дрену, Архиепископско намесништво колубарско-посавско, 24. маја 2020. године.

## **Одликovati:**

*Достојанством протонамесника:*

Јереја Бојана Чоловића, привременог пароха дренске парохије у Дрену, Архиепископско намесништво колубарско-посавско.

*Архиепископском захвалницом:*

Сашу Јовановића из Драгоцвета;  
Далибора Марковића из Драгоцвета;  
Ненада Милосављевића из Драгоцвета;  
Миодрага Петковића из Драгоцвета;  
Ненада Николића из Драгоцвета;  
Бојана Ранђеловића из Трешњевице;  
Драгомира и Гордану Савић из Тополе;  
Мирка и Миланку Ђојбашић из Београда.

## **Поделити благослов за искушеништво:**

Ањи Николић у Светосимеоновској обитељи манастира Преградовца.

## **Поставити:**

Јереја Дејана Марковића, привременог пароха Пете крагујевачке парохије при Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, на дужност уредника Информативне службе Епархије шумадијске.

## **Преместити:**

Протонамесника Горана Мићића, привременог пароха Друге крагујевачке парохије при Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, Архиепископско намесништво крагујевачко, на дужност привременог пароха Шесте крагујевачке парохије при храму Силаска Светога Духа на апостоле (Стара црква) у Крагујевцу, Архиепископско намесништво лепеничко;

Јереја Драгишу Богичевића, привременог пароха Шесте крагујевачке парохије при храму Силаска Светога Духа на апостоле (Стара црква) у Крагујевцу, Архиепископско намесништво лепеничко, на дужност привременог пароха Друге крагујевачке парохије при Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, Архиепископско намесништво крагујевачко.

## **Поверити у опслуживање:**

Протојереју Милану Живановићу, привременом пароху Ђурицелско-драгобрачке парохије у Ђурицелу и јереју Ненаду Милојевићу, привременом пароху Друге грошничке парохије у Грошници, парохију вучковичко-брњичку при храму Покрова Пресвете Богородице у Вучковици, Архиепископско намесништво крагујевачко;

Протојереју Драгославу Цветковићу, пензионисаном пароху опарићке парохије у Опарићу, парохију белушићко-секуричку при храму Светог великомученика кнеза Лазара у Белушићу, Архиепископско намесништво левачко.

## **Разреши:**

Ђакон Уроша Костића, парохијског ђакон виноградског при храму Свете Петке у Крагујевцу, даље дужности уредника Информативне службе Епархије шумадијске;

Протонамесника Горана Мићића, привременог пароха Друге крагујевачке парохије при Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, даље дужности привременог пароха односне парохије, Архиепископско намесништво крагујевачко;

Јереја Драгишу Богичевића, привременог пароха Шесте крагујевачке парохије при храму Силаска Светога Духа на апостоле (Стара црква) у Крагујевцу, даље дужности привременог пароха односне парохије, Архиепископско намесништво лепеничко.

## **Покренути црквеносудски поступак:**

Против протојереја Митра Ђурића, привременог пароха вучковичко-брњичке парохије при храму Покрова Пресвете Богородице у Вучковици, Архиепископско намесништво крагујевачко;

Против протонамесника Душка Жујевића, привременог пароха белушићко-секуричке парохије при храму Светог великомученика кнеза Лазара у Белушићу, Архиепископско намесништво левачко.

## **Укинути забрану свеиштенослужења:**

Протонамеснику Александру Јовановићу, привременом пароху Друге сушичке парохије при храму Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу, Архиепископско намесништво крагујевачко, од 16. априлом 2020. године.

## **Поделити благослов за упис на Академију СПЦ за уметност и конзервацију:**

Марији Нешић из Барајева;  
Гаврилу Црногорцу из Младеновца.

## **Упокојили се у Господу:**

Монахиња Ана Ђоковић, сестра манастира Благовести Пресвете Богородице – Дивостина у Дивостину;  
Протојереј ставрофор Живорад Марић, пензионисани парох младеновачки.

Протојереј ставрофор Илија Поп Лазић, пензионисани парох поповићки.



# СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

*Од 1. априла до 31. маја 2020. године*

АПРИЛ 2020:

1. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији;  
Читао Канон Светог Андереја Критског у Саборној крагујевачкој цркви.

2. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

3. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији;  
Читао Акатист Пресветој Богородици у Саборној крагујевачкој цркви.

4. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

5. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

6. април 2020:

Великопосна богослужења;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији;  
Служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.

7. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

8. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији

9. април 2020:

Великопосна богослужења;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

10. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

11. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији;  
Служио вечерње са петохлебницом у Саборној крагујевачкој цркви (Врбица).

12. април 2020 – Цвети:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

13. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Учествовао у раду Светог архијерејског синода СПЦ.

14. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

15. април 2020:

Служио Пређеосвећену Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

16. април 2020 - Велики четвртак:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
У хотелу Бекамент присуствовао подели хуманитарне помоћи монаштву Епархије шумадијске у сарадњи Полицијске управе Крагујевац са Бекамент фондацијом, Трговином Браћа Поповић, Црвеним крстом Крагујевац и осталим организацијама и предузећима;  
На Великом бденију у Саборној крагујевачкој цркви читао прво Јеванђеље.

17. април 2020 – Велики петак:

Присуствовао Царским часовима;  
Предводио богослужења Великог петка у Саборној крагујевачкој цркви (изношење плаштанице, статије).

18. април 2020 - Велика субота:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

19. април 2020 - Васкрс:

Служио Васкршње јутрење и Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Служио Пасхално вечерње у Саборној крагујевачкој цркви.

20. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Посетио монаштво манастира Драча.

21. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

22. април 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

23. април 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

24. април 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и пријем у Епархијској канцеларији.

25. април 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.



26. април 2020:  
Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви

27. април 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији

28. април 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

29. април 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

30. април 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

МАЈ 2020.

1. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

2. мај 2020:  
Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

3. мај 2020:  
Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

4. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

5. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Служио бденије у манастиру Липару.

6. мај 2020 – Ђурђевдан:  
Служио Литургију и пререзао славски колач у манастиру Липару.

7. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији

8. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Посетио манастир Ћелије и утврдио распоред за живописање манастирске цркве;  
Служио опело протојереју ставрофору Живораду Марићу у цркви Светог Луке на гробљу у Младеновцу.

9. мај 2020:  
Служио Литургију и пререзао славски колач у цркви Светог Јоаникија Девичког у Бресници;  
Служио бденије у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром.

10. мај 2020:  
Служио Литургију и пререзао славски у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром.

11. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

12. мај 2020:  
Служио Литургију и освећење јелеја у манастиру Каленићу;  
Посетио сестринство манастира Прерадовца и искушеници Ањи поделио благослов за подрасник.

13. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

14. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Обишао радове на живописању цркве Светог Пантелејмона у Станову.

15. мај 2020:  
Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Посетио цркву Свете Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама и дао упуство за израду горњег места и сапрестоља.

16. мај 2020:  
Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

17. мај 2020:  
Служио Литургију у цркви Рођења Пресвете Богородице у селу Глибовцу код Смедеревске паланке;  
Посетио цркву Успења Пресвете Богородице у селу Рагаре и дао инструкције за зидање палионице за свеће и парохиског дома;



**Продајни  
центар  
Епархије  
шумадијске**

**Интернет продавница  
црквених предмета за  
цео свет**

**[www.eparhija.com](http://www.eparhija.com)**

**Опрема за храмове  
Опрема за свештенство  
Иконе, крстови, тамјан  
Филигрански програм  
Јеванђеља, књиге  
Црквени артикли**

**[www.eparhija.com](http://www.eparhija.com)**



Посетио манастир Пиносаву и дао инструкције за проширење манастирске капеле.

18. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Одржао састанак у Владичанском двору по питању обнове цркве у Жабарима и донације Александра Сенића и Дејана Чоловића, генералног директора компаније Бекамент.

19. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
Осветио звоно и крст за палионицу у цркви Светог Деспота Стефана у кругу болнице у Смедеревској Паланци.

20. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.  
Рад у Паријаршији СПЦ.

21. мај 2020:

Учествовао у раду Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ.

22. мај 2020:

Служио Литургију и пререзао славски колач у манастиру Драчи;  
Посетио сестринство манастира Дивостина и одржао помен на гробу новопредстављене монахиње Ане.

23. мај 2020:

Служио Литургију у манастиру Ђелије код Лазаревца; литургијско венчање студента Богословског факултета Николе Иванковића, вероучитеља из Петке и Тање Цветиновић, дипломираног економисту из Лајковца;  
Посетио локалитет Анине из 4. века, откривен 2017. године;  
Посетио цркву Светог Саве на Липару код Лазаревца и дао распоред за живописање олтара цркве.

24. мај 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Георгија у Дрену; литургијско крштење Немање, сина Марка и Наталије Банковић из Лазаревца;

Утврдио распоред за довршење живописа цркве Светог Георгија у Дрену;

Обишао радове на живописању цркве у Шопићу.

25. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

26. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;  
У Јагодини служио опело са Његовим преосвештенством Епископом тимочким Господином Иларионом Луки Радовићу, студенту Богословског факултета, сину свештеника Милана и Снежане Радовић.

27. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Присуствао полагању камена темеља за нову фабрику у Смедеревској Паланци;  
Са председником Републике Србије Александром Вучићем посетио манастир Пиносаву; Служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.

28. мај 2020:

Служио Литургију и пререзао славски колач у манастиру Саринцу;  
Служио опело у цркви Сретења Господњег у Раљи протојереју ставрофору Илији Поп-Лазивићу.

29. мај 2020:

Служио Литургију у Придворном параклису;  
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

30. мај 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Димитрија у селу Велика Иванча и осветио икону и чесму у порти цркве;  
Обишао радове на цркви манастира Свете Петке у Сибници;  
Обишао радове на изградњи звонаре у цркви Светог деспота Стефана у селу Бабе.

31. мај 2020:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Лапову;  
Крстио у Саборној крагујевачкој цркви Магдалину, ћерку Милоша и Милице Јанковић.



# ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УБИ У ЊЕГА”

## ВАЗНЕСЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

*Вазнео си се у слави, Христе Боже наш, радост дајући својим ученицима, пошто су били утврђени обећањем Светога Духа, да ти јеси Син Божији, избавитељ света (тропар празника, глас 4).*

После Васкрсења, Господ Исус Христос се много пута јављао својим ученицима. Говорио је са њима, дозвољавао им је да га додирну, јео је са њима, оснажио их је и даровао им је свој мир за дане који ће уследити. Својим јављањем васкрсли Христос је апостолима показао да је Он уистину Син Божији.

Четрдесетог дана после Васкрсења, Господ Исус Христос се поново појавио пред апостолима. Одшетали су заједно до Маслинове горе. Тада им је наложио да не напуштају Јерусалим док не добију Светог Духа и обећао им је да ће бити заувек са њима и да ће они бити Његови сведоци пред људима не само у Јерусалиму, него и по читавом свету. Потом је подигао руке, благословио их и вазнео се на небо, да седне са десне стране Оца. У том тренутку су се пред апостолима појавила два анђела у белим хаљинама. Анђели су им тада говорили о Христовом Другом доласку: *Људи Галилејци, што стојите и гледате на небо? Овај Исус, који је од вас вазнет на небо, доћи ће на исти овај начин како сте га видели да одлази на небо.*

После тог догађаја апостоли су се испуњени великом радошћу вратили у Јерусалим да заједно са Девом Маријом, Мајком Господа Исуса Христа, чекају испуњење обећања о силаску Духа Светога.

Апостоли са Пресветом Богородицом представљају Цркву у ишчекивању Другог Христовог доласка. Време између силаска Светог Духа на апостоле и другог Христовог доласка јесте време Цркве, када ми чекамо повратак Спаситеља. Свети Дух нам помаже да живимо у овом ишчекивању, јер ми Светим Духом већ сада и овде у Светој Литургији имамо предокушање Царства Небеског.

Вазнесењем Господњим су земља и Небо поново сједињени, јер Христос својим телом уводи нашу човечанску природу у просторе Царства Небеског. Речи *са десне стране Оца* не треба схватити у просторном смислу, као што ни Небо на које се Господ Исус Христос вазноси није небо у материјалном смислу. Треба схватити да Христово тело вазнесењем улази у вечну славу Божију.



## ДВНАЕСТОГОДИШЊИ ИСУС ХРИСТОС

Када је Господ Исус Христос напунио дванаест година отишао је први пут са својом породицом у Јерусалим на празник Пасхе, како је и био обичај код тадашњих Израилџаца. Тај велики празник је

Када се празновање Пасхе завршило, Христова Мајка, Пресвета Дева Марија, са осталим женама је рано изјутра кренула кући у Назарет. Мушкарци су кренули нешто касније и сустигли су караван са женама тек предвече. Тек тада су Јосиф и Дева Марија схватили да Исус није ни са једним од њих и веома се забринули због тога, страхујући да му се можда догодило нешто лоше. Одлучили су да се следећег јутра врате и да потраже Исуса, али прошао је цео дан док су стигли у Јерусалим. Тек трећег дана, после много тражења, нашли су Исуса. Он је седео са учитељима, законцима и свештеницима у трему Храма, слушао их и одговарао на њихова питања. Његови мудри одговори су веома чудили учене људе, који нису могли да схвате како дванаестогодишњи дечак све зна и разуме боље од њих.

Када су Дева Марија и Јосиф видели Исуса лакнуло им је што му се ништа није десило, али су били узнемирени Његовим понашањем. Знали су да је Он послушан и одговоран, па су га упитали су зашто је то учинио. Он им је одговорио: *Зашто сте ме тражили? Зар нисте знали да ја треба да будем у дому свога Оца?* Христос је био изненађен што Дева Марија и Јосиф не разумеју ко је Он и шта ради.

Након тога Исус је одлучио да се врати у Јерусалим и да буде послушан Деви Марији и Јосифу. Он им је био послушан зато што их је волео и поштовао. Бог је љубав и љубав је Божији пут. Исус је волео Деву Марију и Јосифа и било му је стало до њих.

Такође, Господ Исус Христос нам је на овај начин показао својим личним примером на који начин треба да живимо у породици и како млађа особа треба да буде послушна старијима.

трајао седам дана. Током тог времена Господ Исус Христос је одлазио у Храм много пута, нарочито у велики трем где су се учени људи, такозвани законци – познаваоци старозаветног закона, окупљали и расправљали о јеврејској религији и Божијим заповестима.





# ХРИСТОВИХ ДВАНАЕСТ УЧЕНИКА

Понекад се збунимо када чујемо да се пријатељи Господа Исуса Христа једном називају ученици, а други пут апостоли.

Реч *ученик* означава особу која следи учење једног учитеља. Они који су следили Господа Исуса Христа називали су се ученицима Христовим.

ђаконе, који им помажу да уче истини коју нам је Господ Исус Христос предао.

Они које је Господ Исус Христос позвао да постану апостоли били су обични људи. Они нису били ученији, побожнији или познатији од других људи, али када их је Господ позвао, рекавши им – *хајдете за мном*, они су пошли. Они су ишли куда је Он ишао и слушали су га када је тражио да нешто ураде. Они су били његови ђаци, Он је био њихов учитељ. Он је био пример за њих.

Господ Исус Христос је опомињао дванаесторицу апостола да им неће бити лако. Рекао је: *Ја вас шаљем као овце међу вукове. Будите мудри као змије и безазлени како голубови.* Рекао им је да ће им Свети Дух помоћи и да ће им Отац дати све што је потребно и да не морају да брину ни због чега.

Господ Исус Христос је говорио својим апостолима како их Бог много воли. Учио их је како да воле Бога. Говорио им је о другачијем животном путу.

Господ Исус Христос им је рекао: *Дајем вам нову заповест, да љубите један другог, као што сам ја вас љубио, да и ви љубите један другог. По томе ће сви познати да сте моји ученици – ако будете имали љубави међу собом.*

Реч *апостол* означава особу која је послана да нешто објављује. Апостоле је Господ Исус Христос послао да уче људе Његовом учењу, да крштавају Светим Духом и да наставе Његово дело у свету. Владике наше Цркве су директни наследници дванаесторице Христових апостола. Они управљају Црквом, брину о њој, рукополажу свештенике и

Рекао је: *Ја сам пут, истина и живот.*

Постојало је дванаест јеврејских племена, племена изабраног народа Божијег. Ова племена и њихове вође одбацили су Божију поруку када је Господ Исус Христос дошао, тако да је Он желео дванаест нових људи који би били нове вође новог народа Божијег. Нов народ Божији, то су они који следе Господа Исуса Христа, то су хришћани.



## ЗДРАВА ТЕЛА И ЗДРАВЕ ДУШЕ

ИМЕНА ЧЕТВОРИЦЕ АПОСТОЛА САКРИВЕНА СУ У КРУГУ,  
ПРОНАБИ КО СУ ОНИ СКАЧУБИ НА СВАКО ДРУГО ПОЉЕ,  
ОБИБИ ТАКО ДВА ПУНА КРУГА, УПИШИ СЛОВА НА ЦРТИЦЕ



1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_

# православна галерија



# Виктор Довнар



[www.kalenic.rs](http://www.kalenic.rs)

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

# Каленик

Н О В А      И З Д А Њ А

Бертран Вержели

## ИСКУШЕЊЕ ЧОВЕКО-БОГА



Каленик

Василије Каљакманис

## БОГОСЛОВСКИ ТОКОВИ У ВРЕМЕ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ

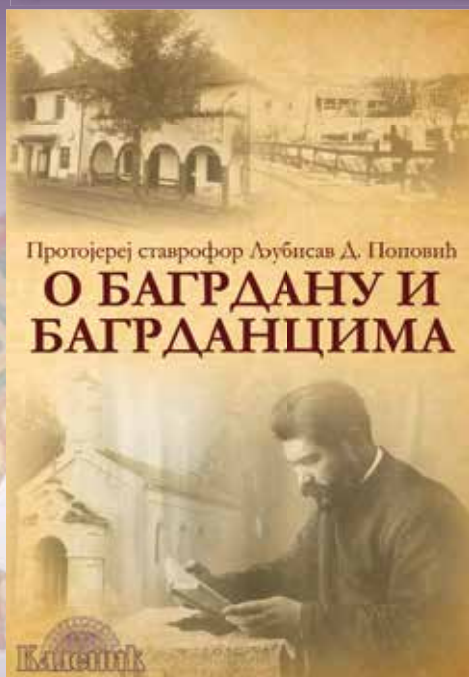


Каленик

## ПРОПОВЕДНИК ВЕРЕ И НАДЕ У ГОСПОДА ПРОТА ЖИВОМИР МИЛОВАНОВИЋ ЖОЛЕ



Свака просвета или просвета је  
обичај је стваровања. Мисао и промена долазе  
од Бога. Мисао је створила своју веру и живот  
у Господу. Мисао је створила се у Господу.



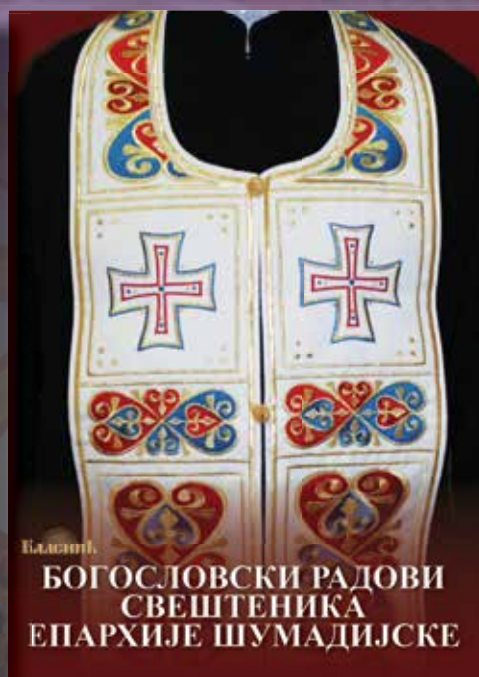
## Протојереј ставрофор Љубисав Д. Поповић О БАГРДАНУ И БАГРДАНЦИМА

Каленик

## Тасол ар Ивона Чапоровић Протојерејски Миломир Тодоровић САУЖЕЊЕ И СВЕДОЧЕЊЕ ПРОТОЈЕРЕЈА ЉУБИСАВА Д. ПОПОВИЋА (1881-1966)



Каленик



## БОГОСЛОВСКИ РАДОВИ СВЕШТЕНИКА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

Каленик

[www.eparhija.com](http://www.eparhija.com)